

Percepcija izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskih studija

Pajtak, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:799126>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-02**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

MAJA PAJTAK

DIPLOMSKI RAD

**PERCEPCIJA IZAZOVA U SURADNJI S
RODITELJIMA STUDENATA
ODGOJITELJSKIH STUDIJA**

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Maja Pajtak

TEMA ZAVRŠNOGA RADA: Percepcija izazova u suradnji s
roditeljima studenata odgojiteljskih studija

MENTOR: doc.dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Zagreb, lipanj 2020.

Prije svega, zahvaljujem se svojoj mentorici, doc.dr.sc. Adrijani Višnjić Jevtić koja mi je svojim smjernicama i stručnim znanjem, nesebičnom podrškom i povjerenjem koje je imala u mene, svakoj lijepoj riječi te konstruktivnim savjetima pomogla pri izradi ovog rada.

Najviše se zahvaljujem svojoj obitelji, roditeljima, bratu i posebno baki, kojima posvećujem ovaj Diplomski rad. Hvala Vam na beskonačnom strpljenju, razumijevanju i bezuvjetnoj ljubavi. Hvala i Borisu koji je od početka bio moja podrška i motivacija tijekom studiranja.

Hvala mojim prijateljicama i dragim ljudima koji su mi najljepše godine odrastanja učinili nezaboravnima. Hvala Vam na zajedničkim trenucima, kavama između pauza, cimerstvu, razgovorima i druženjima koji su od mene načinili osobu kakva sam danas. To mi se, ipak, čini najvažnijim!

Ovo je naš uspjeh.

Najiskrenije Vam hvala!

Maja Pajtak

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	5
SUMMARY	6
1. UVOD.....	7
2. STUDIJ RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	9
3. SURADNJA	14
3.1. Zapreke i izazovi suradnje između obitelji i odgojno – obrazovne ustanove.....	16
3.2. Tradicionalno vs. suvremeno shvaćanje roditeljske uključenosti.....	18
4. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA	19
4.1. Profesionalne kompetencije.....	19
4.2. Kompetencije odgojitelja	19
4.3. Profesionalni razvoj odgojitelja	22
5. METODOLOGIJA	25
5.1 Cilj istraživanja	26
5.2. Problemi istraživanja	26
5.3. Sudionici istraživanja	26
5.4. Postupak istraživanja	27
6. REZULTATI I RASPRAVA	28
6.1. Rezultati stavova prema roditeljima i suradnji.....	29
6.2. Rezultati pripreme fakulteta za suradnju s roditeljima	32
6.3. Rezultati izazova i zapreka u suradnji s roditeljima.....	35
7. ZAKLJUČAK	41
8. LITERATURA.....	42
9. PRILOZI.....	45

9.1. Fokus grupa (1)	45
9.2. Fokus grupa (2)	47
9.3. Fokus grupa (3)	53
10. IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	61

SAŽETAK

Ovaj rad bavio se samoprocjenom percepcija studenata odgojiteljskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja vezano uz suradnju s roditeljima te izazove koje suradnja nosi. Cilj je bio utvrditi razlike ovisno o godini studija, broju odslušanih kolegija te spremnosti za rad, u percepciji izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskog studija. Osim toga, željelo se doznati njihovo iskustvo na studiju vezano uz kolegije koji sadržajno obuhvaćaju područje suradnje obitelji i odgojno – obrazovne ustanove, generalnom stavu prema suradnji i roditeljima. Provedeno je istraživanje među studentima prve i treće godine preddiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te studentima druge godine diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Učiteljskom fakultetu u Čakovcu i Zagrebu, Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje je provedeno kroz tri fokus grupe. Tijekom analize rezultata utvrđeno je kako postoje razlike u percepciji studenata, u odnosu na godinu studija, prema roditeljima i izazovima u suradnji.

Ključne riječi: percepcije studenata, roditelji, samoprocjena, rad s roditeljima, suradnja

SUMMARY

This thesis dealt with self – evaluation early childhood education student's attitudes toward parents and the challenges in working with parents. The aim was to find out possible differences between perception of student's depending on the year of study, completed subjects in college and willingness to work with parents, about characteristics of parents that create barriers to positive relationships. In addition, wanted to know about the experience in the study related to subjects that include the area of cooperation between families and educational institutions, in general, the attitude towards cooperation and parents. A survey has been conducted among the students of first and third undergraduate studies, and second year of graduate study in early childhood education at Faculty of Teacher Education, University of Zagreb. The survey included three focus groups. The results of the survey showed that there are significant differences depending on age and year of study in perceptions of student's early childhood education to parents and cooperation with parents.

Key words: perception of student's, parents, self – evaluation, work with parents, cooperation

1. UVOD

Odgoj i obrazovanje spadaju u najodgovornije ljudske djelatnosti. To je područje koje bi trebalo biti od osobite važnosti u svakom društvu i u svakom pogledu. Preko odgojno – obrazovnih ustanova društvo ima mogućnost izravnog utjecaja i promicanja temeljnih vrijednosti i očekivanih ishoda te posredno na roditeljstvo, obitelj, obiteljski odgoj. Inicijalni i predškolski odgoj shvaća se kao dopuna obiteljskom odgoju. Činjenica je da većina djece odrasta u obitelji, istodobno kao i u odgojno – obrazovnim ustanovama, te nas to upućuje na potrebu promicanja suradnje između obitelji i odgojno – obrazovne ustanove (Višnjić Jevtić, 2018a). Suradnja obitelji i odgojno – obrazovne ustanove uz istodobno prihvaćanje djece kao aktivnih partnera zajednički je interes svih dionika tog procesa. Roditelji su osobe koje najčešće ne preuzimaju inicijativu već samo sudjeluju kao izvršitelji u uobičajenim oblicima suradnje. Odgovornost za inicijativu, pokretanje, organiziranje i provedbu suradnje u pravilu se odnosi na profesionalce u svom poslu – odgojitelje. Njihove profesionalne kompetencije tumače se kao prediktori kvalitetnih odnosa koji doprinose cjelovitom dječjem razvoju. Istodobno, kompetentan i kvalitetan odgajatelj trebao bi poznavati, razumijevati i prihvaćati različitost obiteljskih struktura te učinke utjecaja na dječji razvoj. Inicijalne profesionalne kompetencije, pa tako i one za suradnju s roditeljima, stječu se formalnim obrazovanjem koje je u području suradnje s roditeljima u Republici Hrvatskoj prisutno tek nakon reforme visokog obrazovanja. Ono se u Republici Hrvatskoj provodi u visokoškolskim ustanovama u okviru sljedećih šest sveučilišta: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Višnjić Jevtić (2018b) navodi kako se može pretpostaviti da je obrazovanje odgojitelja za suradnju s roditeljima doprinijelo povećanju odgojiteljske kompetencije za suradnju s roditeljima. Premda su roditelji i odgojitelji upućeni jedni na druge mnogo više nego u drugim odgojno – obrazovnim ustanovama i postoji više prilika za uspostavljanje suradničkih odnosa, pogrešno bi bilo zaključiti da i u takvim odnosima ne dolazi do zapreka u suradnji. Zasebno su razmatrane zapreke suradnji kao otežavajući čimbenik u suradničkom odnosu.

Ovo istraživanje predstavlja pregled percepcija izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskog studija. U skladu s ciljevima istraživanja postavljeni su problemi istraživanja vezani uz percepciju izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskog studija te samu suradnju. I na kraju, rezultati istraživanja govore nam o važnosti formalnog postojanja predmeta koji sadržajno odgovaraju tematici suradnje između obitelji i odgojno – obrazovne ustanove. Obrazovanje koje bi studentima omogućilo stjecanje iskustva u praktičnom dijelu, osobito u zahtjevnim i potencijalno konfliktnim situacijama, moglo bi doprinijeti jačanju odgojiteljskih kompetencija.

2. STUDIJ RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Inicijalno obrazovanje odgojitelja kao ishodište profesionalnog razvoja trebalo bi biti komplementarno s kasnijim profesionalnim razvojem i napredovanjem odgojitelja sukladno aktualnim socijalnim, društvenim, političkim, ekonomskim i drugim determinantama koje impliciraju profesionalne i osobne kompetencije praktičara. Mendeš (2018) profesionalni razvoj odgojitelja opisuje kroz tri usko vezana ciklusa. Prvi i najvažniji je inicijalno obrazovanje, zatim slijedi stažiranje, te kontinuirano profesionalno usavršavanje. Obrazovanje odgojitelja u Republici Hrvatskoj provodi se u visokoškolskim ustanovama u okviru šest sveučilišta:

1. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu¹
2. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta u Osijeku²
3. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci³
4. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli⁴
5. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu⁵
6. Odsjek za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru⁶

Inicijalno obrazovanje započinje selekcijom i razredbenim postupkom. Uz vrednovanje na državnoj maturi, srednjoškolsko obrazovanje, organizira se dodatna provjera vještina na Sveučilištu u Zagrebu Učiteljskom fakultetu, te odsjecima u Petrinji i Čakovcu. Provjera podrazumijeva glazbene, jezične, likovne i motoričke sposobnost. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, te Učiteljski fakultet u Rijeci nema dodatnu provjeru znanja, vještina i sposobnosti. Dva navedena fakulteta kao posebna postignuća vrednuju završenu dodatnu umjetničku školu i status športaša. Između studenata postavlja se pitanje koliko je uopće vrednovanje sposobnosti na Učiteljskom fakultetu Zagreb mjerodavno, te treba li možda promijeniti sustav vrednovanja, umjesto ritma, sluha, jezičnog izražavanja i motorike provjeravati psihosocijalne vještine, uvesti prijemne ispite i motivacijske razgovore. Odgojitelji su se prije 1968. godine školovali u srednjoj školi za odgojitelje, a te iste godine počinje

¹ <https://www.ufzg.unizg.hr/>

² <http://web.foozos.hr/upisi>

³ <https://www.ufri.uniri.hr/hr/studiji.html>

⁴ https://fooz.unipu.hr/fooz/studijski_programi

⁵ <https://www.ffst.unist.hr/studiji/rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/>

⁶ <https://www.unizd.hr/studiji-i-studenti/studiji>

studij za odgojitelje u Zagrebu. U početku je studij trajao dvije godine, a kasnije i tri, sve do akademske godine 2012./2013. kada stručni studij prelazi u sveučilišni. Naziv se mijenja u Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, te se studenti na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu danas mogu obrazovati na preddiplomskoj i diplomskoj razini.

Istraživanje autorice Višnjić Jevtić (2018b) pokazalo je kako od navedenih ustanova samo tri visokoškolske ustanove (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Filozofski fakultet u Splitu, Učiteljski fakultet u Zagrebu) imaju obavezan predmet čiji je cilj upoznavanje studenata s teorijskim polazištima te znanjima i vještinama u području suradnje s roditeljima. Ostali fakulteti sadržaje vezane uz suradnju i partnerstvo imaju u okviru kolegija Obiteljska pedagogija⁷. Prvi obavezan kolegij vezan uz suradnju roditelja i odgojno – obrazovne ustanove, Partnerstvo vrtića, obitelji i škole⁸, sluša se na trećoj godini preddiplomskog studija. Studenti se na tom kolegiju upoznaju s teorijskim polazištima uspostavljanja partnerskih odnosa predškolske ustanove i obitelji. Kolegij Partnerstvo vrtića, obitelji i škole pruža mogućnost usvajanja znanja i tehnika uspostavljanja uspješne interakcije, komunikacije i suradničkih odnosa. Ishodi učenja na razini programa odnose se na djelovanje u interkulturalnom i inkluzivnom okruženju uspostavljanja suradnje s različitim nositeljima interesa u ranom i predškolskom odgoju. Teme koje se obrađuju usko su vezane uz suradnju, partnerstvo i komunikaciju, te modalitete suradnje i zajednički interes obitelji i vrtića.

Obiteljska pedagogija naziv je obaveznog kolegija koji se održava na prvoj godini diplomskog studija. Cilj je kolegija prepoznati, razumijevati i uvažavati osobitosti obiteljskih zajednica, sposobnost prilagođavanja prakse ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja specifičnostima obitelji te razvijati kulturu odgovornog i kompetentnog roditeljstva. Zbog povjerenja, povjerljivosti informacija, osobama koje nisu direktno uključene u rad s djecom, pa tako i studentima, ograničen je uvid u rad i suradnju s roditeljima. Unatoč tome, studenti svih godina studija pokazuju želju i potrebu za praktičnim dijelom, ili barem metodikom, vezano uz suradnju s roditeljima. Predlaže se sudjelovanje na roditeljskim sastancima, održavanje jednog predavanja na

⁷ https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2020/03/DRPOO_silabi_svi.pdf (14.05.2020)

⁸ https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2020/03/RPOO_silabi_svi.pdf (14.05.2020.)

roditeljskom sastanku od strane studenta te izrada i priprema radionice s roditeljima u odgojno – obrazovnoj ustanovi.

Osim obaveznih kolegija na studiju Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ističe se potreba, od strane studenta, za izbornim kolegijima vezanih uz partnerstvo i suradnju. Istraživanja pokazuju kako je za stjecanje kompetencija potrebna prilika da se naučeno manifestira (Hedges i Gibbs, 2005; Grant i Ray, 2010). Grant i Ray (2010) navode kako odgojitelji ulaze u odgojno-obrazovni proces s nimalo ili vrlo malo iskustva u radu s roditeljima, a kao razlog navode otpor odgojno-obrazovnih ustanova uključivanju studenata u proces suradnje s roditeljima. Iako je opravdano očekivati kako studenti ne mogu biti uključeni u sve oblike suradnje, upravo zbog zaštite podataka, odgojitelji bi trebali tijekom svog inicijalnog obrazovanja razvijati i usavršavati svoje kompetencije kroz različita područja djelovanja kako bi se što bolje spremili za ono što ih očekuje u praksi. Sukladno tome, važno je studente, buduće odgojitelje, uključivati u praktičan rad i istraživačke aktivnosti kao ravnopravne sudionike i suradnjake koji mogu aktivno participirati i sudjelovati u unaprjeđivanju i mijenjaju odgojno - obrazovne prakse te na taj način stjecati kompetencije za snalaženje u tom području. Autorica Višnjić Jevtić (2018b) navodi kako je u proteklih pet godina u Republici Hrvatskoj izdana samo jedna knjiga – Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice (Ljubetić, 2014), jedno reizdanje knjige – Pomozimo im rasti: priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja (Milanović i sur., 2014) te jedno poglavlje – Partnerstvom obitelji i škole do uspješnog odgojno-obrazovnog rada (Maleš, 2015) koje se bavi ovom tematikom, za razliku od svjetskog znanstvenog izdavaštva u kojem se može pronaći znatno veći broj knjiga. U svijetu pronađeno je osamnaest knjiga izdanih u proteklih pet godina. Riječ je o puno većem broju autora i zainteresirane profesionalne javnosti, no svakako je znakovito to da hrvatska znanstvena javnost u ovom području ne ide ukorak sa svjetskom, što se može odražavati na obrazovanje odgojitelja i na njihovu kompetenciju za suradnju s roditeljima. Autorica Višnjić Jevtić (2018b) navodi pregled obavezne literature u okviru kolegija za obrazovanje odgojitelja u Republici Hrvatskoj za suradnju i partnerstvo s roditeljima (Tablica 1.).

Tablica 1. Pregled obvezne literature u okviru kolegija za obrazovanje odgojitelja u Republici Hrvatskoj za suradnju s roditeljima (Višnjić Jevtić, 2018b, str. 106.)

Autor	Naslov	Godina izdanja	Sveučilište			
			Osijek	Split	Zagreb	Zadar*
Covey	<i>Sedam navika uspješne obitelji</i>	1998.	DA			
Glascoe	<i>Suradnja s roditeljima</i>	2020.				DA
Janković	<i>Pristupanje obitelji</i>	1996.	DA			**
Juul	<i>Razgovori s obiteljima: perspektive i procesi</i>	1995.	DA			**
Ljubetić	<i>Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice</i>	2014.		DA	DA	
Ljubetić	<i>Partnerstvo obitelji, vrtića i škole – vježbe, zadatci, primjeri</i>	2011.		DA	**	
Maleš	<i>Pedagoško obrazovanje roditelja</i>	1995.	DA	**		
Maleš	<i>Partnerstvom obitelji i škole do uspješnog odgojno-obrazovnog rada</i>	2015.	**		DA	
Milanović (ur.)	<i>Pomozimo im rasti: priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja</i>	1997.	DA		**(2014.)	DA
	<i>Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja</i>	2014.			DA	
Pantley	<i>Savršeno roditeljstvo - ABC odgoja djeteta</i>	2002.	DA			**

* Kolegij se izvodi kao izborni

** Dodatna literatura

Unatoč istraživanjima koja ukazuju na važnost obrazovanja odgojitelja za suradnju s roditeljima literatura koja se nudi studentima ne prati suvremene trendove u znanosti o suradnji roditelja i odgojitelja. Kao mogući razlog za korištenje ove literature Višnjić Jevtić (2018b) navodi kako može biti nedostatak novijih naslova na hrvatskom jeziku. Raskorak između zahtjeva obrazovanja i dostupnosti materijala mogao bi se smanjiti korištenjem strane literature.

3. SURADNJA

Jedna od najvažnijih sastavnica rada u odgojno – obrazovnoj ustanovi je suradnja s roditeljima. Suradnja obitelji i vrtića podrazumijeva međusobno informiranje, dogovaranje, savjetovanje, zajedničko učenje i druženje s jednim ciljem – dijeljenja odgovornosti za dječji razvoj. Osim zajedničkog cilja, terminom suradnja ističe se komunikacija između roditelja i odgojitelja, odnosno roditeljskog doma i ustanove, bez obzira radi li se o formalnim ili neformalnim oblicima komuniciranja (Maleš, 1994). U literaturi se mogu pronaći i različiti termini vezani uz suradnju s obitelji. Neki od njih su: *uključivanje, komunikacija, partnerstvo, angažiranost, interakcija, dijalog*. Iako u literaturi često nalazimo termin suradnja kao istoznačnicu pojmu partnerstvo, ne bismo ih trebali poistovjećivati. Autorica Petrović Sočo (1995) stajališta je kako suradnja odgovara terminu partnerstvo iz razloga što se želi istaknuti važnost ravnopravne komunikacije, dogovaranja i međusobnog uvažavanja u obavljanju zajedničke složene zadaće između obitelji i vrtića. S druge strane, autorica Ljubetić (2014) navodi kako pojam suradnje ne uključuje sve aspekte određenja partnerstva, kao što su kvalitetan i kontinuiranu odnos, jasno definiran zajednički cilj te nužni preduvjeti za ostvarenje partnerskoga odnosa.

Ostvarivanjem suradničkog odnosa s odgojiteljima svoje djece mogu unaprijediti roditeljske kompetencije, razviti pozitivne odnose i stvarati podražavajuću zajednicu. Ostvarena suradnja olakšava roditeljima i odgojiteljima pristup informacijama o djeci i sociokulturnom okruženju u kojem dijete odrasta. Autorice Visković i Višnjić Jevtić (2019) navode kako se pretpostavlja da to doprinosi boljem razumijevanju dječjeg razvoja, različitim mogućnostima prilagodbe djetetu i većom mogućnošću interveniranja u individualnim strategijama rada s djecom. Upravo se dobrom i kvalitetnom suradnjom stvara kontinuitet u odgoju i obrazovanju te se svakom djetetu omogućuje razvoj u sredini u kojoj se osjeća zadovoljno, prihvaćeno, sigurno te u sredini koja će pozitivno djelovati na razvoj svih njegovih potencijala. Roditelji i odgojitelji imaju iste odgojne zadatke, svatko u svojoj ulozi. Potrebno je međusobnom komunikacijom aktivno dijeliti informacije, obaveze i ciljeve vezane uz odgoj djeteta. I roditelj i odgojitelj u svom radu imaju određena prava, ali i dužnosti.

Kvaliteti odgojno – obrazovne ustanove doprinose kvalitetni suradnički odnosi. Odgojno – obrazovna ustanova koja razvija i podržava suradničke odnose, između odgojitelja i roditelja, ima bolju reputaciju u zajednici što doprinosi većoj podršci šire zajednice i kvaliteti programa: za roditelje, no i cjelokupno odgojno – obrazovnih programa. Iz razloga što je suradnja složeni interakcijski proces, potrebna je zainteresiranost svih sudionika za nju. To podrazumijeva i sudjelovanje roditelja u svim etapama odgojno – obrazovnog procesa, od planiranja i organizacije, pa sve do realizacije i evaluacije rada (Stričević, 2006). Kada želimo ostvariti i doći do određenog cilja uvijek je to lakše u zajedničkoj aktivnosti osoba koje imaju iste ciljeve ili interese. Jedino se suradnjom u timu postižu odlični rezultati i rad.

U novije vrijeme suvremene značajke obiteljskog života, brz tempo života, zaposlenost oba roditelja, trka za boljom karijerom uzrokuje razvoj i širenje odgojno - obrazovnih ustanova koje se brinu za odgoj djeteta do polaska u školu. Zbog činjenice koliko vremena djeca provode u odgojno – obrazovnoj ustanovi, suradnju odgojitelja i obitelji potrebno je svakodnevno promišljati i planirati. Uključivanje roditelja u odgojno – obrazovni rad ustanove i redovna komunikacija s odgajateljima povezana je s mnogim razvojnim ishodima djeteta. Uključivanje roditelja povezano je s razvojem djetetovih socijalnih, jezičnih, motoričkih i adaptacijskih vještina te utječe na razvoj vještina za samopomoć kod djeteta. Ako se odgojitelj predstavi kao kompetentni profesionalac kojemu je bitno mišljenje roditelja, te se smatra ravnopravnim u svakom pogledu s roditeljem, zasigurno će i dobro surađivati s roditeljima (Milanović i sur., 2014).

Pitanje koje odgojitelj profesionalac postavlja sebi glasi: „Što je meni, kao odgojitelju, roditelj jednog djeteta?“. Autorica Milanović i sur. (2014) navodi da ukoliko odgojitelj prihvati način razmišljanja da je roditelj djeteta s kojim radi njegov suradnik i da su njegova profesionalna i roditeljeva životna uloga u mnogo čemu slične, lakše će krenuti u zajedničku suradnju. Uvažavajući ulogu obitelji kao djetetove prve odgojno – obrazovne sredine za učenje, odgajatelj povezuje vrtić i obitelj, unaprjeđuje te tako stvara mogućnosti za dvosmjernu komunikaciju.

Nekoliko obilježja koja moraju imati suradnici odnose se na objektivnost, empatiju, pozitivan stav o sebi i drugima. Osnovni uvjet za upoznavanje potreba, stavova, mišljenja i interesa drugih je otvorenost institucije i osoba koje su zaposlene u njoj,

prema onima kojima je i namijenjen rad i djelatnost. Jednako tako, potrebna je organizacija vremena koja implicira uvažavanje osobnih rasporeda uključenih u suradnički odnos. Autorica Višnjić Jevtić (2018a) navodi iako je suradnja s roditeljima sastavni dio profesionalnog djelovanja i obveza odgojitelja te je očekivano da se ona odvija u okviru njihova radnog vremena, uvažavanje vremena koje roditelji mogu odvojiti za odgojitelja i odgojno-obrazovnu ustanovu, neovisno je li ono usklađeno s radnim vremenom odgojitelja, može pridonijeti uspjehu suradnje.

„Da bi odgojitelji i roditelji bili što usklađeniji, a time i uspješniji u odgoju djece, bitna je stalna težnja istom cilju: odgoju zdravoga, sretnog, radoznalog i zadovoljnog djeteta.“ (Jurčević-Lozančić, 2006, str. 133)

3.1. Zapreke i izazovi suradnje između obitelji i odgojno – obrazovne ustanove

Zapreke koje se javljaju u odgojno – obrazovnoj ustanovi sastavni su dio svakog odnosa. Prepoznavanje čimbenika koji uzrokuju zapreke može doprinijeti uspješnijem odnosu među sudionicima suradničkog odnosa i bržem uspostavljanju kvalitetnih odnosa i komunikacije. Polazeći od odgovornosti koju u odnosu obitelj i odgojno – obrazovna ustanova imaju odgojitelji, opravdano je staviti naglasak na obrazovanje odgojitelja za suradnju s roditeljima. Kompetentniji će odgojitelji zapreke lakše pretvarati u izazove i prolaziti najbolja rješenja za iste.

Zapreke je moguće podijeliti u tri skupine čimbenika koji uzrokuju zapreke: interpersonalni, kulturni i strukturalni (Granata, Mejri i Rizzi, 2016). Uzroci zapreka u suradnju su mnogobrojni i većina autora smatra da su zapreke samo izazovi za koje treba biti kompetentan da bi se zapreke riješile. Strukturalni čimbenici najčešće su uvjetovani vremenskim ograničenjima. Odgojitelji često zapreku vide u neodazivanju roditelja, dok je zapreka iz perspektive roditelja ta što roditelji smatraju da odgojitelj odvaja premalo vremena za razgovor i podjelu informacija o njihovom djetetu (Višnjić Jevtić, 2018a). Autorice Visković i Višnjić Jevtić (2017) provele su istraživanje u Hrvatskoj te kao najčešći povod za suradnju navode individualne razgovore o napretku djeteta, nakon čega slijede grupne aktivnosti koje pretpostavljaju angažman većeg

broja roditelja istovremeno u unaprijed određenom vremenu. Druge, formalne aktivnosti, zahtijevaju strogo određen raspored odvijanja aktivnosti pa je tako najčešće riječ o vremenu koje je odredila odgojno – obrazovna ustanova i od roditelja se očekuje da se prilagodi tom vremenu. Vrijeme u kojem se planiraju i organiziraju aktivnosti zasigurno ne mogu uvijek odgovarati svim roditeljima te je, iz tog razloga, potrebno im ponuditi mogućnost odabira.

Interpersonalne karakteristike odnose se na stavove, osobnost i osjećaje sudionika uključenih u suradnički odnos. Vrijednosni sustavi i uvjerenja, predrasude i stereotipi spram društvene i kulturne zajednice oblikuju suradnički odnos ukoliko uključene strane nisu spremne na prilagodbu (Keys Adair, 2016). U praksi roditelji su osobe koje sudjeluju u aktivnostima koje su pripremljene od strane profesionalaca – odgojitelja u vremenu koje odgojiteljima odgovara. Takvim pristupom naglašava se nadmoć odgojitelja nad roditeljima i često dolazi do mogućih zapreka. Komunikacijske vještine također uvelike doprinose uvažavanju i razumijevanju suradničkih odnosa. Ukoliko roditelji ili odgajatelj ne verbaliziraju svoja očekivanja moguća su pogrešna shvaćanja koja itekako dovode do zapreka u suradnji. Bez nedovoljno razvijenih komunikacijskih vještina, od strane profesionalaca, onemogućuje se pravilan pristup roditeljima koji ih poziva na suradnju. Osim verbalne komunikacije bitna je i neverbalna komunikacija te osobnost sudionika u rješavanju konfliktnih situacija. Ukoliko je osoba sklonija rješavanju problema bez da ga shvaća kao sukob, već kao sastavni dio bilo kakvih odnosa u životu, vjerojatnije će tražiti rješenje kako riješiti problem bez narušavanja postojećeg odnosa. Svako poboljšanje međusobne komunikacije mogućnost je za poboljšanje međusobnih odnosa odgajatelja i roditelja.

U nekim kulturama odgoj i obrazovanje djece zahtijeva strogu podjelu uloga roditelja i odgojitelja. Ono što u nekim kulturama može predstavljati suradnju, poput informiranja roditelja od strane odgojitelja ili obrnuto, u drugim kulturama može se smatrati kao zadiranje u obiteljski kontekst (Prior i Gerard, 2007). Kulturni čimbenici tako mogu predstavljati zapreke suradnji roditelja i odgojitelja.

3.2.Tradicionalno vs. suvremeno shvaćanje roditeljske uključenosti

Obitelj i odgojno – obrazovna ustanova dva su okruženja djeteta koja doprinose njegovom cjelokupnom razvoju i učenju te utječu na tijek i kvalitetu njegova obrazovanja (Šušanj Gregorović, 2017). Usklađenost društvenih poticaja tih zajednica – obitelji i dječjeg vrtića može doprinijeti kvaliteti i ishodima razvojnih, odgojno – obrazovnih i socijalizacijskih procesa. Odgojitelji su profesionalci u svom poslu, imaju stručna i pedagoška znanja te mogu roditelje savjetovati o strategijama za promociju djetetove dobrobiti. Roditelji, s druge strane, imaju informacije o djetetu koje pomažu odgojitelju u njegovom radu. Autorica Ljubetić (2014) navodi kako se percepcija roditelja i stav odgojitelja o njihovom uključivanju u odgojno – obrazovnu ustanovu mijenjala u skladu s promjenom znanja i uvjerenja o djetetu i njegovom razvoju, ulozi ustanove, odgojno – obrazovnoj politici, društvenoj filozofiji, dogmama i sl. Od percepcije roditelja kao ravnopravnih partnera prijeđen je dugačak put. Posljednjih se desetljeća ulažu značajni naponi znanosti i struke u promociju ideje značajnijeg i sustavnog uključivanja roditelja u život odgojno – obrazovnih ustanova. Prema autorici McDermott (2008), prvi zagovornici djelatnog uključivanja roditelja uglavnom su odgajatelji i stručni suradnici u dječjim vrtićima. Obiteljsku zajednicu potrebno je shvaćati kao jedinstveni entitet sa svojim potrebama, navikama, ritualima, željama i odnosima, čiji prioritet nije biti trajno produžena ruka odgojiteljima, već graditi i njegovati odnose u specifičnom obiteljskom okruženju, omogućiti rast, razvoj i zadovoljenje potreba svih njenih članova. Za razliku od tradicionalnog shvaćanja roditeljstva, koje se u načelu poistovjećivalo s majčinstvom, suvremeno roditeljstvo podrazumijeva ravnopravnu roditeljsku suradnju. Posljednjih je desetljeća shvaćanje roditeljstva doživjelo značajne promjene pa se tako roditeljstvo više ne doživljava kao vreća vještina koje bi roditelj trebao posjedovati, već kao razvoj i učenje roditelja od djece i odraslih (McDermnott, 2008). Takvo poimanje roditeljstva podrazumijeva dvosmjernan proces koji se odvija u različitim socijalnim kontekstima, a u suglasju je s potrebom društva da podupire roditelje i ostale koji skrbe o djeci u njihovom zajedničkom i često vrlo zahtjevnom zadatku. Autorica Višnjić Jevtić (2018b) navodi kako su pretpostavke uspostavljanja novih odnosa i podjele odgovornosti između roditelja i odgojitelja rezultat promijenjenih pogleda na dijete i djetinjstvo, shvaćanje

važnosti uloge roditelja u poticanju razvoja djeteta i sve ranije uključivanje djece u ustanove ranog i predškolskog odgoja.

4. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

4.1. Profesionalne kompetencije

U definiranju profesionalnih kompetencija potrebno je razlikovati dva pojma: *biti kompetentan* i *imati kompetencije*. Višnjić Jevtić (2018b) navodi kako se pojam *biti kompetentan* odnosi na zahtjeve profesije i često je određen minimalnim standardima profesije, dok *imati kompetencije* označava da osoba ima one osobine koje joj omogućuju kompetentno djelovanje. Profesionalna kompetencija rezultat je inicijalnog profesionalnog obrazovanja i inicijalnog profesionalnog razvoja. To uključuje svijest da je profesionalno učenje tek u početku i formalno dopuštenje za obavljanje neke profesionalne zadaće (Eraut 2003). Profesionalne kompetencije mogu se promatrati i u kontekstu Maslowljeve ljestvice potreba (Maslow, 1943). Pretpostavka je da zadovoljene osnovne potrebe dovode do realizacije i ostvarenja potrebe za poštovanjem i samopoštovanjem te samoostvarenjem. Potrebe za poštovanjem i samopoštovanjem moguće je ostvariti u okviru vlastitog profesionalnog djelovanja (Visković i Višnjić Jevtić, 2019). Ako profesionalne kompetencije promatramo kao ishode obrazovanja, tada je riječ o početnoj razini kompetencije. Ako profesionalne kompetencije promatramo kao standarde neke profesije, tada je riječ o većoj razini profesionalnih kompetencija.

4.2. Kompetencije odgojitelja

Glavna uloga odgajatelja je svojim djelovanjem, u suradnji s obitelji, pomoći djetetu dostići njegov razvojni maksimum. Neosporno je kako uspjeh odgojiteljskog djelovanja ovisi o njegovim profesionalnim kompetencijama. Europska komisija razvila je dokument koji postavlja opći okvir kompetencija potrebnih svim

profesionalcima koji se bave odgojem i obrazovanjem: Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications (EU Commission, 2005). Navedeni dokument definira tri skupine kompetencija a to su:

- Kompetencije za rad s ljudima
- Kompetencije za rad s informacijama, tehnologijom i znanjem
- Kompetencije za rad u zajednici i za zajednicu.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (MZOS, 2014.) navodi sljedeće ključne kompetencije:

- Komunikacija na materinskome jeziku
- Komunikacija na stranim jezicima
- Matematička kompetencija i kompetencije u prirodnim znanostima i tehnologiji
- Digitalna kompetencija
- Učiti kako učiti
- Socijalna i građanska kompetencija
- Inicijativnost i poduzetnost
- Kulturna svijest i izražavanje.

Potreba za razvojem suvremenih kompetencija odgojitelja proizlazi iz činjenice da tradicionalno obrazovanje ne može odgovoriti na izazove novoga vremena. Kompetentan odgojitelj treba imati stručna znanja, pedagoške i organizacijske vještine te vještine uspostavljanja partnerskih odnosa. Autorica Višnjić Jevtić (2018b) navodi analizu određenja profesionalnih kompetencija. Tako se profesionalne kompetencije odgojitelja mogu se definirati kao spoj stručnih kompetencija i osobnih kvaliteta odgojitelja. Ulaskom u praksu odgojitelji stječu nov pogled na dijete, obitelj i interakcije među svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa u vrtiću pa je tako, nakon završenog inicijalnog obrazovanja, temeljna kompetencija otvorenost za učenje. Za uspješnu suradnju i partnerstvo s roditeljima i rad u zajednici potrebne su komunikacijske i socijalne kompetencije.

Rangelov Jusović i Vizek Vidović (2013) definiraju kompetencijska područja s obzirom na djelovanje. Fatović (2016) kaže da iako se ATEPIE projekt ponajprije odnosi na nastavnike, moguće je iste spoznaje primijeniti i na kompetencije

odgojitelja. U okviru svakoga razrađenog područja razmatraju se tri dimenzije kompetencija: znanja, vještine i vrijednosti.

Prvo područje djelovanja u odgojiteljskoj struci odnosilo bi se na dijete i učenje. Pod ovim djelovanjem profesionalac bi trebao znati i razumjeti način na koje djeca uče, također trebao bi znati individualne razlike među djecom, te poznavati karakteristike pojedinih razvojnih faza. Jednako tako, trebao bi znati kako omogućiti svakom djetetu određene poticaje po njegovom interesu te vjerovati kako je svako dijete sposobno učiti i napredovati u znanju.

Drugo područje djelovanja odnosi se na okruženje za učenje. Profesionalac bi trebao znati i razumjeti čimbenike koji pridonose stvaranju sigurnoga, inkluzivnog i podržavajućeg okruženja za svako dijete, kreirati sigurno i stimulativno okruženje, vodeći računa o različitim potrebama svakog djeteta. Vezano uz profesionalne vrijednosti trebao bi sa svakim djetetom njegovati odnos utemeljen na uvažavanju, poštovanju djetetova dostojanstva i iskazivanju empatije, nastojeći razvijati iste vrijednosti i kod djece.

Treće područje djelovanja odnosi se na poučavanje i procjenu ishoda učenja. Profesionalac bi prvobitno trebao prepoznati djetetove potencijale i jake strane te graditi poučavanje na njima. Kako bi to bilo moguće, profesionalac u radu treba znati i razumjeti sadržaj poučavanja, odabrati i primijeniti valjane strategije poučavanja i provjere ishoda učenja.

Četvrto područje djelovanja obuhvaća ustanovu, obitelj i zajednicu. Koristeći profesionalna znanja profesionalac bi trebao znati i razumjeti značenje partnerstva s roditeljima i strategije za njegovo poticanje. Jednako tako, trebao bi moći uspostaviti suradnju i sudjelovati u timskom radu u različitim društvenim okruženjima te poticati međusobno povjerenje u odnosima s djecom, kolegama, roditeljima i zajednicom.

Peto područje djelovanja odnosi se na profesionalan razvoj i odgovornost. Profesionalna znanja i vještine koje bi profesionalac trebao posjedovati odnose se na znanja i razumijevanje pravila ponašanja i etički kodeks odgojiteljske profesije. Profesionalac bi trebao moći iskoristiti formalne i neformalne mogućnosti za stručno usavršavanje i profesionalni razvoj te promicati ugled i status odgojiteljske profesije.

Posljednje područje djelovanja je razvoj ustanove i unaprjeđenje sustava ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja. Dimenzija profesionalnih znanja u tom području navodi da bi profesionalac trebao znati i razumjeti svrhu i strukturu obrazovnog sustava i njegov utjecaj na razvoj društva u cjelini. Profesionalac u tom području djelovanja trebao bi moći inicirati promjene koje vode unaprjeđenju sustava i motivirati druge da u tome sudjeluju.

Kompetentan odgojitelj treba imati stručna znanja, pedagoške i organizacijske vještine te vještine uspostavljanja partnerskih odnosa. Odgojitelji trebaju imati razvijene pozitivne stavove prema kontinuiranom profesionalnom razvoju te u svom djelovanju moraju poštovati zahtjeve profesionalne etike (Višnjić Jevtić, 2018b).

4.3. Profesionalni razvoj odgojitelja

Jedno od načela Nacionalnog kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) jest i otvorenost profesionalaca – praktičara za kontinuirano učenje, kao preduvjet unaprjeđivanja odgojno-obrazovne prakse. Kurikulum i odgojno-obrazovni proces ključna su područja kvalitete rada ustanove ranoga i predškolskog odgoja. Temeljna je pretpostavka za unaprjeđivanje tih područja kvalitetno i svrsishodno inicijalno obrazovanje na fakultetima te kontinuirano profesionalno usavršavanje svih profesionalaca, poglavito odgojitelja (Fatović, 2016). Znanje, čiji su rezultat pomaci u uvjerenjima i djelovanju, čini okosnicu cjeloživotnog učenja. Iako postoji čitav niz organizacijskih oblika profesionalnog usavršavanja, autorica Slunjski (2014) navodi kako jednokratni oblici stručnog usavršavanja, namijenjeni obradi pojedinih tema, ne mogu dovesti do ozbiljnih promjena u odgojno – obrazovnom radu. Osobito vrijednima smatraju se oni oblici usavršavanja koji imaju ne samo informacijski, nego i transformacijski potencijal (Hawley, 2002). Drugim riječima, iznimno je važno da profesionalno usavršavanje bude organizirano na način da profesionalci svojim aktivnim sudjelovanjem imaju priliku raspravljati o svojim stavovima s kolegama i stručnjacima te argumentirajući vlastite implicitne stavove istovremeno ih nadograđivati, prilagođavati, mijenjati, redefinirati. Suvremen život i društvena kretanja unijela su promjene u koncepte obrazovanja, odnosno fokus nije više samo na institucionalnom obrazovnom kontekstu, već se sve češće uviđa vrijednost učenja

izvan formalnih sustava obrazovanja. Ta je pretpostavka osobito značajna u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja. Učenje u neformalnim kontekstima Europska komisija (2000) definira kao neformalno i informalno učenje. Neformalno učenje ne odvija se u odgojno - obrazovnim institucijama, već u manje formaliziranim organizacijama ili grupama te se za njega najčešće ne izdaje certifikat. Ono je sistematizirano i usmjereno prema stjecanju neke razine znanja ili kompetencija, odnosno sa stajališta učenika samousmjereno je, ciljano i svjesno. Informalno se učenje odvija u svakodnevnim životnim situacijama, nije strukturirano i u većini je slučajeva nenamjerno, nesvjesno. Ono se razvija iz situacije rješavanja nekog problema, a tek naknadno, putem reflektiranja, na metakognitivnoj razini dovodi do procesa učenja (EU Commission, 2000). Suradničko se učenje u zajednici odgojitelja – reflektivnih praktičara smatra osobito vrijednim modelom informalnoga profesionalnog obrazovanja. Jačanje reflektivnih kapaciteta jedan je od ključnih preduvjeta uspješnoga profesionalnog razvoja, ali i razvoja ustanove – zajednice koja uči. Za takav su smjer razvoja odgovorni svi članovi organizacije. Odgojitelji, svjesni potrebe cjeloživotnog učenja razvijajući se kao profesionalci koji rade na sebi i prate suvremenu literaturu, osvijestili su potrebu tog vida profesionalnog razvoja, a njihova nastojanja u izgradnji reflektivnih kapaciteta ovisit će o nizu ostalih okolnosti (Fatović, 2016). Podjednako je važna i kultura vođenja i upravljanja ustanovom. Autorice Seme Stojnović i Hitrec (2014) spominju kako u organizaciji koja uči, moć iz uloge ravnatelja nije dominacija nad ljudima i stvarima, već izvire iz posebne razine kompetencija, sposobnosti, znanja i vještina. Samo će pozitivno i suradničko okruženje i ravnomjerna distribucija moći stvoriti okolnosti za razvoj odgojitelja profesionalaca. Uključivanje u akcijska istraživanja smatra se još jednim modelom profesionalnog usavršavanja, koji pridonosi razvoju istraživačkih i reflektivnih profesionalaca u ustanovama ranoga i predškolskog odgoja, a samim time i razvoju ustanove. Odgojitelji uključeni u akcijska istraživanja odmiču se od tradicionalne uloge poučavanja i izgrađuju svoju profesionalnu autonomiju preuzimajući, kako navodi autorica Slunjski (2014) ulogu kritičkog intelektualca, odnosno mislećeg praktičara. Sustavno praćenje i dokumentiranje aktivnosti djece izvor je relevantnih spoznaja nužnih za planiranje daljnjih akcija i osiguravanje kvalitetne podrške učenju djece i odraslih u zajednici. Dokumentiranje je iznimno zahtjevan proces koji iziskuje osobni i profesionalni angažman i ima obilježja istraživačkog rada. Radeći na dokumentaciji odgojitelji izravno rade na sebi, propituju i dograđuju svoje implicitne stavove o učenju djece i

tako redefinirane ugrađuju u naredne aktivnosti razmjenjujući prikupljene spoznaje s ostalima u zajednici (Fatović, 2016).

5. METODOLOGIJA

Istraživanja u području odgoja i obrazovanja prati i kvalitativni i kvantitativni pristup. Koristi se velik broj istraživačkih pristupa i metoda koje uključuju i povezuju oba pristupa (Cohen, Manion i Morrison, 2007; Hatch, 2002; Hichcock i Hughes, 2003). Znanstvenici u području društvenih znanosti ne koriste više strog odabir između kvalitativnih i kvantitativnih podataka. Veće zanimanje pridaje se njihovoj kombinaciji jer ona koristi najznačajnija obilježja obje vrste podataka, kvalitativnih i kvantitativnih. Problem se javlja kada treba odrediti u kojem trenutku je bolje prihvatiti jedan, a u kojem drugi pristup.

U ovom je radu, uzimajući u obzir specifičnosti istražene problematike, primjenjivan kvalitativni pristup istraživanja. Smatra se primjerenim prihvatiti kvalitativni pristup zbog problematike istraživanja u kojoj se ispituje percepcija izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskih studija. Cilj kvalitativnog pristupa jest, primjenjujući različite metode i vodeći računa o pojedinostima, istražiti ispitanikovu percepciju o suradnji, stavovima prema roditeljima, pripremi fakulteta za suradnju, izazovima i zaprekama u suradnji. Za razliku od kvantitativnog pristupa, kvalitativni pristup omogućuje nereduciranje podataka na numeričku formu nego dublje i temeljitije ući u istraživanu problematiku generirajući što veći broj ideja i spoznaja, pri čemu je središnji interes na interpretacijama i percepciji sudionika istraživanja (Midgley, 2004). U radu je korišten kvalitativni pristup istraživanja u obliku fokusnih grupa. Postoji više definicija fokusne grupe. Termini vezani uz fokusnu grupu kao "organizirana diskusija", „kolektivna aktivnost“, „interakcija“ i „socijalni događaj“ koriste se u socijalnim istraživanjima (Sagoe, 2012). Neki opisuju fokusnu grupu kao grupu individualaca koji imaju neke zajedničke interese ili karakteristike, okupljeni su oko moderatora, pri čemu moderator koristi grupu i njene interakcije kao način kako bi se došlo do informacija o specifičnom ili fokusiranom pitanju/problemu (Masadeh, 2012).

5.1 Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike ovisno o godini studija, odslušanih kolegija te spremnosti za rad u percepciji izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskog studija. Osim toga, željelo se doznati njihovo iskustvo na studiju vezano uz kolegije koji sadržajno obuhvaćaju područje suradnje obitelji i odgojno – obrazovne ustanove, generalnom stavu prema suradnji i roditeljima.

5.2. Problemi istraživanja

U skladu s ciljevima istraživanja postavljeni su problemi istraživanja vezani uz percepciju izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskog studija. Diskusija u fokus grupama bila je usmjeravana po predlošku koji je sadržavao tri grupe pitanja:

1. Stavovi prema roditeljima i suradnji
2. Priprema fakulteta za suradnju s roditeljima
3. Izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima.

5.3. Sudionici istraživanja

U istraživanju su ukupno bile provedene tri fokus grupe na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu i odsjeku u Čakovcu te je u njima sudjelovalo 17 studenata. Jedna fokus grupa, zbog situacije pandemije COVID-a 19 i zatvaranja fakulteta, provedena je online putem Skype aplikacije. Sudionici su izabrani po relevantnim karakteristikama jedinstveni barem po jednom obilježju, a to je godina studija. Homogenost je važna jer su tada sudionici otvoreniji, slobodniji, a rezultati fokusnih grupa interpretiraju se na grupnoj a ne individualnoj razini, te je stoga važno da su sudionici međusobno slični (Skoko i Benković, 2009). Uzorak čine studenti diplomskog i preddiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Ispitanici su studenti prve godine i studenti treće godine preddiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja, Učiteljskog fakulteta Zagreb, odsjeka u Čakovcu te studenti druge godine diplomskog

studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskog fakulteta u Zagrebu. Studenti diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja preddiplomski studij završili su na sljedećim fakultetima:

1. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
2. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci
3. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
4. Odsjek za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru.

5.4. Postupak istraživanja

Moderator fokus grupe studentica je druge godine diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Nakon upoznavanja sudionika, davanja upute i motiviranja za razgovor, započelo se s pitanjima kao što su: „Što za vas znači suradnja?“, „Kakav je vaš stav prema roditeljima i budućoj suradnji s njima?“, „Smatrate li da vas je fakultet dovoljno dobro pripremio za rad s roditeljima?“, „Osjećate li se spremno za rad s roditeljima?“, odnosno pitanja vezana uz suradnju, izazove u suradnji s roditeljima, njihovo iskustvo na studiju vezano uz kolegije koji sadržajno obuhvaćaju područje suradnje obitelji i odgojno – obrazovne ustanove te generalnom stavu prema suradnji i roditeljima. Predlošci za razgovor nalaze se u poglavlju Prilozi.

Grupne diskusije trajale su oko 45 minuta i dvije su bile provedene u fakultetskim prostorijama te jedna online preko aplikacije Skype. Kako je vrlo bitna bila mogućnost komunikacije svih sudionika, sudionici su u prostorijama fakulteta sjedili u krugu. Razgovor se odvijao u mirnom okruženju i bez ometanja. Kako bi se dobile što autentičnije informacije, razgovori su, uz dozvolu sudionika, bili snimani diktafonom. Nakon diskusije, sudionici koji su bili zainteresirani za daljnju suradnju su ostavili svoje podatke kako bi ih se moglo kontaktirati.

Nakon odrađene sve tri diskusije, audio zapis je transkribiran.

6. REZULTATI I RASPRAVA

U ovom dijelu rada prikazani su rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog pomoću metode fokus grupa i detaljan pregled percepcije studenata odgojiteljskog studija o suradnji s roditeljima, pripremi fakulteta za suradnju te izazovima i zaprekama s kojim će se susresti prilikom suradnje.

Diskusija u fokus grupama bila je usmjeravana po predlošku koji je sadržavao tri grupe pitanja: stavovi prema roditeljima i suradnji, priprema fakulteta za suradnju s roditeljima te izazovi i zapreke u budućoj suradnji s roditeljima. U analizi je više puta čitan čitav zapisnik vođen za vrijeme provođenja istraživanja. Sudionici iskazuju veliki interes za suradnju s roditeljima, prepoznaju njezinu dobrobit u radu odgojno – obrazovne ustanove te se procjenjuje da su vrlo dobro upoznati s važnosti iste. Sudionici fokus grupa tijekom diskusije vraćali su se na prethodno postavljena pitanja kako bi ih bolje elaborirali, definirali i potkrijepili primjerima ili navodili nove probleme. Dakle, analiza fokus grupa se sastojala u pažljivom čitanju zapisnika i bilježenju svih odgovora koji se pojavljuju.

Podaci dobiveni kvalitativnom analizom pisani su u obliku sažetka prožetih izjavama ispitanika. Svi rezultati grupirani su u tri tematske cjeline te su najčešće isprepleteni, jer se na taj način postiže da su rezultati kvalitativnog istraživanja smisljeno uklopljeni i odmah prošireni pojašnjenjima sudionika fokus grupa.

U Tablici 2. prikazane su najčešće karakteristike suradnje koje se spominju kod ispitanika ovog istraživanja, navedene po godini studija.

Tablica 2. Najčešće karakteristike suradnje

Karakteristike suradnje	1. RPOO	3. RPOO	2. DRPOO
Komunikacija kao srž suradnje	+		+
Međusobna odgovornost	+	+	+
Inicijalno obrazovanje kao dobra podloga	+	+	+
Povjerenje u odnosu	+	+	+
Dijete u središtu		+	+
Međusobno poštovanje	+	+	+
Odgojitelj kao pokretač suradnje		+	+
Nedostatak obaveznih i izbornih kolegija vezanih uz suradnju na fakultetu		+	+
Potrebne granice u odnosu			+

6.1. Rezultati stavova prema roditeljima i suradnji

Ranijem istraživanjem (Višnjić Jevtić i Pajtak, 2019) utvrđeno je kako postoje značajne razlike ovisno o dobi i godini studija u percepcijama studenata odgojiteljskog studija prema roditeljima i suradnji s roditeljima. Istraživanje je pokazalo zanimljive rezultate te činjenicu da studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja imaju neutralan stav prema tvrdnji da roditelji ne žele čuti što oni imaju za reći kao profesionalci. Autorice Višnjić Jevtić i Pajtak (2019) navode kako se pretpostavlja da bi budući odgajatelji trebali imati stav što se tiče njihove profesionalne uloge, odnosno kako drugi sudionici odgojno-obrazovnog procesa doživljavaju njihovu profesionalnu ulogu. Sadržaji na fakultetu trebali bi doprinijeti studentima u razvoju kompetencija za suradnju s roditeljima. U ovom istraživanju stavovi prema roditeljima i suradnji s njima razlikovali su se s obzirom na godinu studija te odslušane kolegije. Razlike su prepoznate u poznavanju i razumijevanju pojmova u području suradnje s roditeljima, prepoznavanju i razumijevanju mogućih zapreka suradnji roditelja i odgojitelja, teorijama i paradigmi suradnje s roditeljima. Opravdano je očekivati navedene razlike upravo zbog broja odslušanih kolegija te činjenice da se predmeti, čiji sadržaji doprinose unaprjeđivanju odgojiteljske kompetencije, za suradnju s roditeljima izvode na posljednjoj godini preddiplomskog studija. Iz tih razloga studenti prve godine

preddiplomskog studija još nisu slušali kolegije vezane uz suradnju, dok su studenti druge godine diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na korak do početka rada u odgojno – obrazovnoj ustanovi i rada s roditeljima.

Studenti prve godine preddiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja srž suradnje vide u komunikaciji. Na pitanje što za njih znači suradnja odgovaraju da je to vid komunikacije između obitelji i ustanove.

I1/1: „...prvenstveno neka komunikacija između roditelja i odgajatelja, bilo to u smjeru neke informacije o djetetu, kako je provelo dan u vrtiću, neke konkretne informacije koje roditelj može dati odgajatelju (u vidu nekih bolesti). Mislim da se suradnja većinom svodi na komunikaciju“.

Osim definicije suradnje kao recipročan odnos dvosmjerne komunikacije, ona uključuje međusobnu podršku i zajedničko donošenje odluka. Studenti treće godine preddiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja srž suradnje prepoznaju upravo u odnosu gdje je u fokusu dobrobit djeteta, prenošenje informacija i podjednako djelovanje.

I2/1: „...da obitelj i vrtić podjednako sudjeluju u odgoju djeteta, da se prenose informacije... ako ima neki problem doma da roditelji i odgajatelj nekako zajedno dođu do rješenja, da ih odgojitelji savjetuju oko nekih postupaka koje možda roditelji ne znaju kako primijeniti s djetetom...“.

Iste stavove dijele i studenti druge godine diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja.

I3/6: „...kao što je bitno da roditelji nas shvaćaju, bitno je da mi shvaćamo i njih. Da se stavimo u njihove cipele, priču, da se prema njima ponašamo suradnički, razumljivo, komunikativno i da nam svima bude u središtu dijete i njegova dobrobit“.

Zanimljivo je kako studenti prve godine preddiplomskog studija nemaju jasno izražen stav prema roditeljima i budućoj suradnji s njima. Osim toga, utvrđeno je kako već u početku stvaraju pretpostavke kako roditelji nisu voljni surađivati te se osvrću na zapreke u suradnji. Izazove u suradnju percipiraju u negativnom smislu i zbog toga dolazi do pretvaranja izazova u zapreke. Studenti često obitelj doživljavaju kao

homogene zajednice, pritom negirajući i zaboravljajući na posebnost i identitet svake obitelji. Već na samom početku studija smatraju kako roditelji nisu voljni surađivati i staraju stereotipe vezane uz roditelje.

I1/1: „*Smatram da je dosta mali broj roditelja voljan surađivati s odgajateljima i to je dosta izazovno. Suradnja je bitna i zbog djeteta i roditelja i odgajatelja, no teško je uskladiti sve*“.

I1/3: „*Mislim da uvijek ima roditelja koji su za suradnju, no nekima to postane veliki teret i velika obaveza*“.

Sličan stav dijele i studenti treće godine preddiplomskog studija.

I2/3: „*...zahtjevno, stresno, nisu svi roditelji razumni i ne shvaćaju da je sve za dobrobit njihovog djeteta, ponašaju se previše zaštitnički*“ (2),

dok studenti druge godine diplomskog studija iskazuju početni strah za suradnju s roditeljima, no isto tako, iskazuju poštovanje i odgovornost u radu s roditeljima.

I3/1: „*Trenutno je moj stav da se roditelji poštuju, da se roditelja sluša, da je to roditelj djeteta kojeg sigurno poznaje jako dobro, najbolje. A malo me strah kako će to kasnije izgledati ako procijenimo da roditelj nije kompetentan obavljat svoju ulogu. Strah me konflikta koji može biti kasnije. Još ne radim, pa više od toga ne znam*“.

Jedan od problema koji se javlja u obrazovanju odgojitelja za suradnju s roditeljima jest postojanje predmeta koji sadržajno odgovaraju tematici, no u stvarnosti, bez praktičnog dijela, ne pridonose jačanju kompetencija. Upravo je to razlog da se ponekad javljaju isti ili slični stavovi između studenata prve godine preddiplomskog studija i druge godine diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Stav koji dijele studenti prve godine preddiplomskog studija i studenti druge godine diplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja odnosi se na poštovanje prema roditeljima. Studenti prve godine preddiplomskog studija slažu se kako je za početak suradnje potrebno zaslužiti povjerenje odgojitelja. Zanimljivo je kako smatraju da je potrebno zaslužiti povjerenje no već na početku imaju stav da su roditelji ti koji njima ne vjeruju kao profesionalcima u svom poslu.

I1/2: „Mislím da je potrebno zaslužiti povjerenje od odgojitelja, samim postupanjem prema roditeljima i kako se odnosimo prema djetetu, mislim da je to njima najvažnije za pokretanje suradnje“.

Studenti druge godine diplomskog studija slažu se u istoj tvrdnji i svjesni su vrijednosti poštovanja u odnosu i suradnji.

I3/1: „Trenutno je moj stav da se roditelji poštuju, da se roditelja sluša, da je to roditelj djeteta kojeg sigurno poznaje jako dobro, najbolje“.

Kada je riječ o razvoju povjerenja kao jednog od ključnih obilježja suradnje autori Downer i Myers (2010), ističu vrijeme i trud kao ključne čimbenike. Odnos se gradi postupno te da nije opravdano očekivati suradnički odnos od prvog susreta. Malo je vjerojatno da će osoba imati povjerenja prema osobi koju je prvi puta sreća i koju tek treba upoznati. Povjerenje se lakše i brže razvija ukoliko su osobe koje su u odnosu otvorene za suradnju i tolerantne jedna prema drugoj.

6.2. Rezultati pripreme fakulteta za suradnju s roditeljima

Stavovi i percepcije studenata razlikuju se s obzirom na godinu studija i njihove percepcije spremnosti za rad s roditelja te koliko ih je u tome pripremio fakultet. Takvi rezultati su očekivani s obzirom na broj kolegija koji je odslušan, a da je sadržaj vezan uz suradnju s roditeljima, obitelji. Sadržaji kolegija koji se djelomično bave suradnjom ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i obitelji trebali bi doprinijeti studentima u razvoju kompetencija za suradnju. Studenti bi tako nakon odslušanih kolegija trebali poznavati i razumjeti temeljne pojmove u području suradnje s roditeljima, samostalno provoditi različite oblike suradnje s roditeljima te prepoznati i razumjeti moguće zapreke i izazove u suradnji roditelja i odgojitelja. Studenti prve godine preddiplomskog studija nisu odslušali još nijedan kolegij koji je sadržajno vezan uz suradnju s roditeljima te je njihovo mišljenje kako se trenutno ne osjećaju spremim za rad s roditeljima.

I1/2: „Sad se nikako ne osjećam spremnom za rad s roditeljima. Niti malo. Mislím da se to može samo kroz praksu“.

Jednako tako, studenti druge godine preddiplomskog studija navode kako nisu spremni za rad s roditeljima, no kako su stekli osnove i uvod u navedeno područje:

I2/1: „*Smatram da za ovo zanimanje fakultet treba trajati deset godina jer te nitko ne može dobro pripremit na sve te situacije koje će se desiti, ali za sad, ta dva kolegija: Partnerstvo i Pedagogija ranog odgoja, na neki način nas je uvelo u to, u suradnju*“.

I2/3: „*Imamo neke osnove i nadogradnju, ali ima tu još puno posla...*“ .

Ranije istraživanje autorica Višnjić Jevtić i Pajtak (2019) također pokazuje kako studenti nisu spremni zauzeti stav o vlastitim percepcijama o roditeljima i budućoj suradnji s njima. Moguće je da je razlog tome što nemaju dovoljnog iskustva u praksi kako bi mogli odgovoriti na pitanja vezana uz roditelje. Studenti ne mogu biti jednako uključeni u sve oblike suradnje u praksi upravo kako bi se zaštitila djeca i njihova obitelj. Svaka obitelj, roditelj i dijete imaju pravo na povjerljivost informacija koje razmjenjuju u odgojno – obrazovnoj ustanovi s odgojiteljem. Ispitanici ovog istraživanja predlažu da se studenti približe suradnji s roditeljima kroz neke radionice, roditeljske sastanke čija bi se tematika vezala isključivo uz suradnju s roditeljima i upoznavanje roditelja sa studentima i obrnuto. Ispitanici navode prijedlog za uvođenje jednog roditeljskog sastanka kako bi se oni mogli predstaviti roditeljima i također im prezentirati važnost suradnje te da su je oni, kao mladi budući profesionalci, itekako svjesni i voljni promicati.

I2/3: „*...da studenti dođu u vrtić, na roditeljski sastanak i da oni održe neko predavanje. Predstaviti se roditeljima, pričati s njima... Da čujemo očekivanja roditelja od nas koji dolazimo s fakulteta*“.

Razlika u stavovima, vezana uz pripremu fakulteta i spremnost za rad s roditeljima, značajna je s obzirom na studente prve godine preddiplomskog studija i druge godine diplomskog studija. Studenti druge godine diplomskog studija znanje koje su usvojili na fakultetu vide kao temelj, polazišnu točku, koju uz cjeloživotni rad na sebi mogu samo nadograđivati i usavršavati. Autorica Višnjić Jevtić (2018b) navodi kako se po završetku inicijalnoga obrazovanja dobiva tek ulaznica u profesiju, a kompetencija koja nakon toga postaje važna je otvorenost za učenje. Svi ispitanici su svjesni kako inicijalno obrazovanje je prva stepenica u njihovom profesionalnom razvoju. Tek

ulaskom u odgojno – obrazovno ustanovu odgojitelj stječe novi pogled na dijete, roditelje i sve sudionike odgojno – obrazovnog procesa u ustanovi.

I3/1: *„Ja smatram da smo tijekom fakulteta stekli alate za suradnju s roditeljima. Zapravo, o tebi ovisi hoćeš li steći nekakve alate ili ne. Zato jer kad radiš u timu, kad se nađeš u timu s vršnjacima, možda je i roditelj tvoj vršnjak, ti odlučuješ jesi li dobio nešto, jesi li stekao nekakav alat za suradnju ili nisi. Što se tiče točno nekog kolegija, mislim da nismo dobili ni u pola koliko smo trebali“.*

I3/6: *„Mislim da sve ovo što smo dobili na fakultetu može biti samo nekakav temelj, neka polazišna točka za sve ono što ćemo mi dalje izgraditi sami. Zato što mislim da je zapravo najteži sam taj početak, proces u kojem se roditelj i odgajatelj upoznaju. Mislim da je on ključan, zato što već na samom početku roditelj stvara neku sliku o tebi u kojoj ti njemu moraš dat do znanja da neke granice postoje, u smislu da dobrobit djeteta bude na prvom mjestu. Isto tako da smo mi stručne osobe koja može i želi roditelja savjetovat, usmjerit ga u nekoj situaciji. Na sve nas definitivno fakultet ne može pripremiti jer iz reagirat u određenoj situaciji, u datom trenutku, neće tebi nitko na fakultetu i u knjizi napisat što ćeš reći, kada i kako to riješiti“.*

Između studenata druge godine diplomskog studija također ima razlika u percepciji s obzirom na mjesto gdje su završile preddiplomski studij. Studentice koje su završile preddiplomsko obrazovanje na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu, odsjeku u Čakovcu, Rijeci i Zadru smatraju kako su dobile dovoljno dobre temelje za suradnju s roditeljima, dok studentica koja je završila preddiplomski studij na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu navodi kako se do prve godine diplomskog studija na Sveučilištu u Zagrebu nije susrela s kolegijem vezanim uz suradnju s roditeljima.

I3/5: *„Osim psihologije roditeljstva, nismo imali nijedan kolegij u Splitu. Smatram da to niti malo nije dovoljno za naš budući rad“.*

Ono što je zajedničko svim sudionicima fokus grupa jest upravo to da zajednički vide potrebu za uvođenjem kvalitetnijeg sadržaja fakulteta vezanih uz suradnju s roditeljima te praktičnu nastavu. Studenti druge godine diplomskog studija predlažu

izmjenu cjelokupne prakse, uvođenje kolegija o partnerstvu, priliku za pogled na suradnju unutar odgojno – obrazovne ustanove.

I3/6: „*Fali općenito kolegija o partnerstvu, mi smo isto tu u Zagrebu imali na trećoj godini umjetne scene, podjela na roditelje i odgajatelje*“.

I3/1: „*„Pa svakako izmjenom prakse. Ja jedino kako sam bila u kontaktu s roditeljima, to je bilo kada su roditelji dolazili po djecu nakon vrtića, na praksi. I to je to*“.

I3/4: „*Stvarno bi se trebalo promijenit to da ne stvaramo umjetne situacije. Nego stvarno dobijemo pravu priliku za pogled na suradnju s roditeljima jer roditelji kada su vidjeli nas na roditeljskom sastanku za Grad mladih, to su stvarno dobro prihvatili, njima je to bilo interesantno, nešto drugačije, mlade su osobe koje će nama donijeti nešto novo, nešto što je sad aktualno...*“.

Zanimljivo je kako studenti treće godine preddiplomskog studija bolju pripremu na fakultetu predlažu na način da se u sustav obrazovanja uključuje više profesora iz odgojiteljske struke, vanjskih suradnika te gostiju.

I2/1: „*Mislim da bi bilo puno bolje kad bi više profesora došlo iz odgojiteljske struke; mislim da je najvrijednije kad to dobivamo od profesora koji su bili u praksi...*“.

I2/3: „*Meni se sviđa da naš fakultet uključuje vanjske suradnike, goste, pa da oni pričaju u nekim temama iz prakse, no trebalo bi toga još više...*“.

Studenti prve godine preddiplomskog studija nemaju stavove o tome što će ih bolje pripremiti za rad s roditeljima upravo zbog toga jer su tek na početku svog inicijalnog obrazovanja i nisu odslušali ni jedan kolegij vezan uz suradnju s roditeljima.

6.3. Rezultati izazova i zapreka u suradnji s roditeljima

S obzirom na to da je suradnja podložna društvenim i organizacijskim promjenama, svakom promjenom raste broj čimbenika koji utječu na suradnju. Neki od tih čimbenika pridonose suradnji, dok drugi predstavljaju zapreke i izazove suradnji

(Višnjić Jevtić, 2018a). Studenti prve godine preddiplomskog studija na pitanja „Što mislite koji su izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima?“ te „Što mislite da bi vam predstavljalo najveće izazove u suradnji s roditeljima?“ nemaju jasno definiran stav. Odgovori su bili kratki, neodlučni, čak nisu ni bili sigurni što su i koji su mogući izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima. Studenti treće godine preddiplomskog studija izazove vide uglavnom u karakteristikama roditelja poput temperamenta roditelja, kulturi društva, starosti roditelja.

I2/1: „Karakter, temperament, osobnost osobe...“.

I2/6: „Također ovisi i o kulturi društva, starosti roditelja, koliko djece imaju“.

Student navode kako osim temperamenta roditelja, na promišljanje o suradnji s njihove strane, utječe i odgoj koji su oni imali u djetinjstvu. Na pitanje „S čime bi se teško nosili vezano uz suradnju s roditeljima?“ odgovaraju da im problem predstavlja uglavnom pristup prema roditeljima, kako im pristupiti i predstaviti neki problem koji dijete ima.

I2/1: „Primijetiti i reći roditelju da se dijete ne razvija kako treba, primijetiti to i vidjeti da ima određena odstupanja u razvoju i nakon toga, to saopćiti roditelju“.

I2/6: „Ja mislim da čak ako mi primijetimo to, a roditelji to ne žele prihvatiti, pa dijete postane izolirano...“.

I2/3: „Meni bi bio veći izazov bio da na neki način vidim ili saznam da je dijete zlostavljano doma, i onda kako reagirati, normalno da treba prijaviti, ali ne znaš kako će tko reagirati...“.

Takve zapreke stvaraju se u odnosima kada odgojitelj nema dovoljno razvijene komunikacijske vještine. Nedovoljno razvijene komunikacijske vještine kod odgojitelja često mogu dovesti do nemogućnosti pravilnog pristupa roditeljima i ne pozivanje na suradnju. Komunikacijske kompetencije pri vrhu su najvažnijih alata koji izravno utječe na rezultate rada tako i suradnju. Jednako tako, studenti se slažu u tome da bi im izazov predstavljali roditelji ovisnici ili alkoholičari. Zanimljivo je da je prijašnje istraživanje autorica Višnjić Jevtić i Pajtak (2019) također pokazalo da studenti brinu zbog roditelja koji bi se mogli sukobiti s njima, no isto tako brinu se

moгу li se nositi s roditeljima koji su ovisnici o alkoholu ili drogi. Studenti druge godine diplomskog studija izazove vide na drugačiji način. Vezano uz interpersonalne karakteristike koje predstavljaju izazove studentima prve i treće godine preddiplomskog studija, studenti druge godine diplomskog studija navode kako su nakon odslušanij kolegija spremni na prevladavanje istih.

I3/5: „Što se tiče interpersonalnih karakteristika, kulturoloških razlika u obitelji, to su stvari na koje bi mi trebali biti spremni tijekom studija...“.

Profesionalno djelovanje samo po sebi pretpostavlja ponašanje u skladu s profesionalnim normama, što znači da kao budući odgojitelji, studenti trebaju biti otvoreni za prihvaćanje i uvažavanje različitih obiteljskih kultura unatoč njihovim osobnim stavovima. Kao najvažniji čimbenik prema suradnji i prevladavanju izazova u suradnji navode aktivno slušanje.

I3/7: „...stvorit takav odnos povjerenja, prvi korak. Mislim da je to za mene najveći izazov“.

I3/1: „Mislim da bi možda i nekakav izazov mogao biti i problem nedostatak aktivnog slušanja, danas roditelj dođe po dijete, istovremeno ga obuva, oblači, razgovara s odgajateljem i normalno da ga jednim uhom sluša, a drugim je na drugoj strani. Tako zapravo sve poruke koje želimo jedni drugima poslat ne dolaze do nas u količini kojoj zapravo želimo i bi trebale doć“.

I3/3: „...sigurno se i odgajatelj ne može svakom roditelju posvetit istovremeno, kako bi rekla... a svi to žele. Ima roditelja koji bi na hodniku pričali cijeli dan, a ti si to ne možeš dopustiti. Bitan je postaviti vremenski okvir za razgovor, za pravi razgovor i aktivno slušanje“.

Ponekad odgojitelji vide zapreku u neodazivanju roditelja. S druge strane, roditelji zapreku mogu vidjeti u tome da odgojitelji odvajaju premalo vremena za njih. Vrijeme se ne smatra kao zapreka u odnosima kada je riječ o konfliktnim situacijama, već samo u situacijama koje bi trebale pridonijeti stvaranju suradnje. To znači da i odgojitelji i roditelji procjenjuju situaciju i vrijeme koje je potrebno posvetiti pa prema tome donose zajedničku odluku o djelovanju. Kod organizacije vremena i načina provođenja suradnje važno je suradnju promatrati u kontekstu recipročnosti, ponuditi roditelju mogućnost odabira i aktivno slušati jedni druge. Od odgojitelja od velike je važnosti

da pokaže kako je on profesionalac koji obavlja svoj posao kako se od njega i očekuje. Roditeljima se ne smije uskratiti vrijeme koje oni zaslužuju, odgovore na pitanja koja ih muče, niti na koji način zanemariti dijete na području njegova razvoja.

Razlike u percepciji studenata značajne su i kod odgovora na pitanje „*Mislite li da je teže surađivati sa suvremenim obiteljima, nego obiteljima prije 20 godina?*“. Studenti prve godine preddiplomskog studija jednoglasno se slažu kako je danas lakše surađivati sa suvremenim obiteljima.

I1/1: „*Mislim da je sad nekako lakše jer su roditelji malo više upućeniji u odgoj, imaju dosta materijala na internetu kojima se mogu sami informirati. Prije dvadeset godina odgoj nije bio isti, pa mislim da je uvelike lakše današnjim roditeljima surađivati*“.

Ono što studenti prve godine preddiplomskog studija navode kao olakotnu okolnost u suradnju, upravo studenti viših godina studija vide kao izazov. Studenti treće godine preddiplomskog studija smatraju kako je danas teže surađivati s roditeljima nego li je to bilo prije 20 godina. Kao razlog tome navode da su suvremen obitelji veoma različite, dostupnost svih informacija roditeljima te zaposlenost majki također vide kao izazov u stvaranju suradničkih odnosa. Prolazeći kroz povijest naići ćemo na mnoge teorije i tvrdnje o odgoju i roditeljstvu danas i u prošlosti. Ono što je nekad bio univerzalni pojam obitelji danas to više nije. Ono što je isto, odnosi se na cilj koji imaju roditelji i odgojitelj. Zajedničkim aktivnostima taj se cilj lakše ostvaruje kada je isti interes u pitanju – dobrobit djeteta.

I2/1: „*Suvremene obitelji su različite, teže je surađivati s njima. Netko možda nikad nije upoznao homoseksualni par, nije surađivao s rastavljenim roditeljima. Normalno da je to danas izazov... Tradicionalne obitelji bile su mama, tata, djeca, zna se koja uloga je čija... Danas je to zahtjevnije*“.

I2/5: „*Svi mi sad imamo informacije u mobitelima. Danas roditelji pročitaju nešto na internetu i dolaze po djecu s tim misleći da su najpametniji i da je to jedino ispravno...*“.

I2/3: „*Danas je puno teže jer su većinom majke sad zaposlene, nekad su bile kod kuće i imale sve pod kontrolom, pazile su svoju djecu, a sad su zaposlenije, kao i očevi. Nemaju vremena za razgovore, sastanke i slično*“.

Studenti druge godine diplomskog studija ipak suradnju suvremenih obitelji i odgojno – obrazovne ustanove danas i prije 20 godina vide značajno drugačije nego studenti preddiplomskih studija. Razlog takvim percepcijama i razlikama zasigurno može biti broj odslušanih kolegija vezanih uz suradnju, više prakse te rad na različitim projektima na Sveučilištu i izvan njega. Studenti druge godine diplomskog studija navode kako su izazovi suradnje uvijek isti samo se mijenja kontekst života u kojem se nalazimo.

I3/8: „*Mislim da su izazovi suradnje isti, uvijek je isti problem, samo se mijenja kontekst. Tada je bila briga hoće li biti rad, hoće li biti plaće ili nešto drugo, danas su problemi drugačiji ali i dalje su problemi. Mentalitet ljudi se isto tako promijenio, no izazovi su isti.*“

I3/1: „*...mislim da prije dvadeset godina suradnja nije bila na toj razini na kojoj je sada. Odnosno u periodu od dvadeset, trideset godina je došao i kurikulum i izmjene i dopune zakona, različiti strateški dokumenti koji od odgajatelja zahtijevaju neki viši nivo u svemu, pa tako i u toj suradnji od koje se sad traži da preraste u partnerstvo. Ne da ostaje samo na suradnji. Mislim da ne možemo pričati o tome da su izazovi bili isti ili ne, kad se nije radilo o istoj stvari. Izazovi su i tada postojali, uvijek postoje, uvijek će postojati, ali vjerojatno se nije toliko obraćala pažnja na to, nije se gledalo iz toliko različitih aspekata...“.*

Upravo takvi odgovori studenata diplomskog studija daju naslutiti kako, osim godine studija i broja odslušanih kolegija, veliku ulogu ima i iskustvo koje nose studenti diplomskih studija. Roditelje je potrebno informirati o važnosti suradnje isto kao i odgojitelje. Studenti navode kako je to moguće putem različitih seminara i roditeljskih sastanaka za roditelje, na kojima stručnjaci govore o važnosti te teme. Suvremeni život pokazuje nam kako okolinski čimbenici imaju jako veliku ulogu u odgoju djece. Samo zajedničkim djelovanjem i suradnjom između obitelji i odgojno – obrazovne ustanove te je čimbenike moguće prilagoditi djeci i osigurati im bezbrižan razvoj i djetinjstvo.

Zapreke koje se javljaju tijekom suradnje između odgojitelja i roditelja sastavni su dio njihova odnosa. Te činjenice svjesni su svi sudionici istraživanja neovisno o godini studija. Većina studenata slažu se kako ne postoje dvije osobe koje dijele jednaka mišljenja baš o svemu. Često odgojna praksa roditelja i odgojna praksa ustanove,

različite ideje i razmišljanja vode do zapreka u suradnji. Takve razlike ne moraju uvijek biti povod za sukob već mogu biti prednost u odgoju jer nam daju priliku da proširujemo vlastite perspektive i bolje razumijemo osobe s kojima surađujemo. Pretpostavlja se da su rezultati istraživanja potaknuti teorijskom podlogom studenata koji su odslušali kolegije vezane uz suradnju između vrtića i obitelji te iskustvom koje imaju studenti diplomskog studija. Nadalje, studenti treće godine preddiplomskog studija i studenti druge godine diplomskog studija obavljali su određen broj sati prakse na svakoj godini studija. Studenti prve godine preddiplomskog studija u vrijeme provođenja ovog istraživanja nisu još imali prilike susresti se s praksom ni uvodom i teorijskom podlogom za suradnju s roditeljima. Praksa u vrtiću omogućava studentima pogled na suradnju između odgajatelja i roditelja, odnosno obitelji, jer student je svakim danom kada obavlja praksu u okruženju u kojem se susreću odgojitelj i roditelj. Hedges i Gibbs (2005) ističu potrebu za praktičnom provedbom nastave u području suradnje s roditeljima, no navode i opravdane razloge za njeno neodržavanje. Takvi opravdani razlozi odnose se često na složeni odnos roditelja i odgojitelja, zadiranje u privatnost i organizaciju takvih oblika nastave. Kao jedno od mogućih rješenja predlažu učenje tijekom obavljanja praktične nastave uz mentorstvo odgojitelja. Drugi autori (Epstein i Dauber, 1991) problematiziraju praktičnu nastavu kao oblik stjecanja kompetencija za suradnju s roditeljima, ali ističu kako ona rezultira shvaćanjem uloge stavova u uspostavljanju suradničkih odnosa. Ovo istraživanje pokazalo je kako postoje razlike ovisno o godini studija, odslušanih kolegija te spremnosti za rad u percepciji izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskog studija.

7. ZAKLJUČAK

Istraživanje je pokazalo kako postoje razlike ovisno o godini studija, odslušanih kolegija te spremnosti za rad u percepciji izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskog studija. Pretpostavka takvim rezultatima istraživanja je nedostatak kolegija vezanih uz suradnju s roditeljima. Također, moguće je da se njihove percepcije i stavovi o suradnji, i izazovima u suradnji, s roditeljima temelje prema uzoru vrtića koji su oni pohađali ili iskustvu vlastitih roditelja u suradnji s institucijskom ustanovom.

Unatoč sadržajima koji pridonose znanjima potrebnima kako bi odgojitelji bili kompetentni u području suradnje s roditeljima, opravdano je zaključiti kako uvijek ima prostora za poboljšanje i uvođenje više kolegija iz područja suradnje odgojitelja i roditelja, odnosno za razvoj vještina potrebnih za uspostavljanje i održavanje kvalitetnih suradničkih odnosa. Prihvaćanjem stava da odgojiteljsku kompetenciju čine znanja, vještine i stavovi u obrazovanju odgojitelja za suradnju s roditeljima nužno je uključiti sadržaje koji doprinose razvoju svih komponenti odgojiteljske kompetencije za suradnju s roditeljima.

Polazeći od odgovornosti koju u ovom odnosu imaju odgojitelji, opravdano je staviti naglasak na obrazovanje odgojitelja za suradnju s roditeljima. Prilikom istraživanja zaključeno je kako je studentima Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, kao budućim odgajateljima, potrebno više ohrabrenja za budući rad s roditeljima. Osim ohrabrenja od strane profesora, potrebna je i osobna aktivnost svakog studenta u institucijama u okviru prakse te razmjena iskustava koja se može provoditi između mentora, profesora i studenata.

8. LITERATURA

- Agate, J.R., Zabriskie, R.B., Agate, S. T. i Poff, R. (2009). Family leisure satisfaction and satisfaction with family life. *Journal of Leisure Research*, 41 (2), 205-223
- Cohen, L., Manion, L. i Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Epstein, J. L. i Dauber, S. L. (1991). School programs and teacher practices of parent involvement in innercity elementary and middle schools. *Elementary School Journal*, 91, 289–305.
- Fatović, M. (2016.) Profesija i profesionalni razvoj odgojitelja. *Školski vjesnik*, 65(4). 623-638.
- Grant, K. B. i Ray, J. A. (2010). *Home, School, and Community Collaboration: Culturally Responsive Family Involvement*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing Qualitative Research in Education Settings*. Albany: State University of New York Press.
- Hawley, W. D. (2002). The Keys to Effective Schools. U: *Educational Reform as Continous Improvement*. California: Corwin Press, Inc. Thousand Oaks.
- Hedges, H. i Gibbs, C. (2005). Preparation for Teacher-Parent Partnerships: A Practical Experience with a Family. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 26(2), 115–126.
- Hichcock, G. i Hughes, D. (2003). *Research and the teacher: A qualitative introduction to school-based research*. London: Routledge.
- Jurčević-Lozančić, A. (2006). Suvremene paradigme ranog odgoja – dijete, obitelj i vršnjaci. *Dijete i društvo*, 8(1), 127–137.
- Keys Adair, J. (2016). Creating Positive Contexts of Reception: The Value of Immigrant Teachers in U. S. *Early Childhood Education Programs*. *Education Policy Analysis Archives*, 24(1), <https://epaa.asu.edu/ojs/article/view/2110/1710>.
- Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
- Maleš, D. (1994). Različito shvaćanje suradnje roditelja i profesionalaca. *Napredak*, 135(3), 342-349.

- Masadeh M.A. (2012). Focus Group: Reviews and Practices. *International Journal of Applied Science and Technology*, 2(10), 63-68.
- McDermott, D. (2008). *Developing Caring Relationships Among Parents, Children, Schools, and Communities*. Sage Publications, Inc.
- Meehan, C. i Meehan, P. (2017). Trainee teachers' perceptions about parent partnerships: Are parents really partners?. *Early Child Development and Care*, 188 (12), 1750–1763
- Mendeš, B. (2018). *Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Midgley, N. (2004). Sailing between Scylla and Chrybdis: Incorporating qualitative approaches into child psychotherapy research. *Journal of child psychoterrapy*, 30(1), 89-111.
- Milanović, M. i sur. (2014). *Pomozimo im rasti, priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Morgan, N. S. (2017). *Engaging Families in Schools: Practical strategies to improve parental involvement*. New York, Oxon: Routledge
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- Prior, J. i Gerard, M. (2007). *Family Involvement in Early Childhood Education: Research into Practice*. Clifton Park, NY: Thomson Delmar Learning
- Rangelov Jusović, R. i Vizek Vidović, V. (2013). Nastavnička profesija za 21. stoljeće: Okvir nastavničkih kompetencija u regionalnoj perspektivi. https://www.cep.edu.rs/media/files/onk_u_regionalnoj_perspektivi_v_vizek_vidovic_r_rangelov_jusovic_1.pdf (preuzeto: 29.04.2020.)
- Sago D. (2012). Precincts and Prospects in the Use of Focus Groups in Social and Behavioral Science Research. *The Qualitative Report*, 17, 1-16.
- Seme Stojnović, I. i Hitrec, S. (2014). *Suvremeno vođenje u odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Skoko, B. i Benković, B. (2009). Znanstvena metoda fokus grupe-mogućnosti i načini primjene. *Politička misao*, 46(3), 217-236.
- Slunjski, E. (2014). *Tragovima dječjih stopa*. Zagreb: Profil International.
- Šušanj Gregorović, K. (2018). Dobrobit roditeljske uključenosti u obrazovanje djeteta. *Napredak*, 159(1-2), 101-113.

- Visković, I. i Višnjić Jevtić, A. (2017.). Teachers' Opinion on the Possibilities of Collaboration with Parents. *Croatian Journal of Education*, 19(1), 117-146.
- Visković, I. i Višnjić Jevtić, A. (2019). *Je li važnije putovati ili stići!?! Prijelazi djece rane i predškolske dobi iz obitelji u odgojno-obrazovne institucije*. Zagreb: Alfa
- Višnjić Jevtić, A. (2018a). Suradnički odnosi odgajatelja i roditelja kao pretpostavka razvoja kulture zajednica odrastanja. U: A. Višnjić Jevtić, I. Visković (ur.) *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgajatelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima* (str. 77 - 110). Zagreb: Alfa.
- Višnjić Jevtić, A. (2018b). *Odgojiteljska samoprocjena kompetencija za suradnju s roditeljima*. (Doktorski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10169/1/Visnjic_Jevtic_Adrijana.pdf (preuzeto: 25.03.2020.)
- Višnjić Jevtić, A. i Pajtak, M. (2019). Samoprocjena stavova studenata odgojiteljskog studija prema roditeljima i radu s njima. *Inovacije u nastavi*, 32(4), 69-80. doi:10.5937/inovacije1904069V

9. PRILOZI

9.1. Fokus grupa (1)

Fokus grupa provedena između studenta prve godine preddiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja na Učiteljskom fakultetu Zagreb, odsjek Čakovec.

Tri grupe pitanja:

1. Stavovi prema roditeljima i suradnji

Što za vas znači suradnja?

I1/1: „...prvenstveno neka komunikacija između roditelja i odgajatelja, bilo to u smjeru neke informacije o djetetu, kako je provelo dan u vrtiću, neke konkretne informacije koje roditelj može dati odgajatelju (u vidu nekih bolesti). Mislim da se suradnja većinom svodi na komunikaciju.“

I1/2: „...Mislim da je bitna povezanost između obitelji i vrtića iz razloga jer odgajateljice tad znaju zašto se dijete u određenom trenutku tako ponaša. Recimo možda su bile neke razmjerice doma, ili kak' se doma ponašaju, vjerojatno će se tako ponašati i u vrtiću.“

I1/3: „Također mislim da suradnja uključuje i sam prijem djeteta u vrtić, da se pita o nekim njegovim navikama ili nekim dnevnim ritualima.“

Kakav je vaš stav prema roditeljima i budućoj suradnji s njima?

I1/1: „Smatram da je dosta mali broj roditelja voljan surađivati s odgajateljima i to je dosta izazovno. Suradnja je bitna i zbog djeteta i roditelja i odgajatelja, no teško je uskladiti sve.“

I1/3: „Mislim da uvijek ima roditelja koji su za suradnju, no nekima to postane veliki teret i velika obaveza.“

Kakav je vaš stav o suradnji s roditeljima? Koliko je vama to važno za budući rad u odgojno – obrazovnoj ustanovi?

I1/4: „Mislim da je potrebno zaslužiti povjerenje od odgojitelja, samim postupanjem prema roditeljima i kako se odnosimo prema djetetu, mislim da je to njima najvažnije za pokretanje suradnje.“

Čija je odgovornost potaknuti suradnju? Leži li odgovornost na roditelju ili odgajatelju i zašto?

I1/1: „Mislim da je obostrana. Ako se gleda na suradnju kao komunikaciju, komunikacija mora biti obostrana. Ako roditelj želi sudjelovati u samom odgoju djeteta onda treba i odgojitelj i roditelj istovremeno biti aktivan.“

I1/5: „Mislim da i roditeljski sastanci igraju veliku ulogu tu. Tad dolazi do razmjene nekih informacija o djetetu, načinu odgoja kod kuće i sl.“

2. Priprema fakulteta za suradnju s roditeljima

Osjećate li se spremno za rad s roditeljima?

I1/2: „Sad se nikako ne osjećam spremnom za rad s roditeljima. Niti malo. Mislim da se to može samo kroz praksu.“

I1/1: „Možda u teorijskom dijelu nas fakultet može pripremiti, ali više toga odnosi se na praksu i samo iskustvo.“

Koji sadržaji će vas na fakultetu pripremiti za budući rad s roditeljima?
Odnosno mislite li da će vas fakultet dovoljno dobro pripremiti za rad s roditeljima?
Kako bi fakultet bolje pripremio za suradnju s roditeljima?

I1/5: „Mislim da se to opet svodi na to da sama teorija nas dosta dobro pripremi, no to je puno teže onda prakticirati. To treba jednostavno steći.“

I1/3: „Mislim da je fakultet dobra podloga, no za pravi posao u vrtiću, mislim da se to s godinama nadograđuje. Ipak mi na praksi imamo svog mentora, a dok krenemo raditi smo sami. Tad najviše naučiš dok kreneš u rad.“

Kako bi fakultet bolje pripremio za suradnju s roditeljima?

I1/4: „Možda da imamo neke radionice vezano uz te kolegije za suradnju. Primjerice radionice za roditelji, kao što smo već imale na nekim kolegijima. Di se moramo

ponašati da su ostale kolegice roditelji, onda smo mi morale sve prilagoditi njima. Možda na taj neki način, putem radionica.“

3. Izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima.

Što mislite koji su izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima? Što mislite da bi vam predstavljalo najveće izazove u suradnji s roditeljima?

I1/5: *„Meni bi roditelji koji možda zanemaruju dijete, kojima dijete nije u interesu.“*

I1/3: *„Možda istospolne zajednice. Ja ne bi znala na koji način potaknuti suradnju, otvoriti temu i komunikaciju s njima jer se još nisam s takvim obiteljima susretala. Morala bi se dobro pripremiti i imati dobru podlogu za razgovor.“*

I1/2: *„S roditeljima koji imaju bolesnu djecu, poteškoće u razvoju, autistična djeca...“*

Mislite li da je teže surađivati sa suvremenim obiteljima, nego obiteljima prije 20 godina?

I1/1: *„Mislim da je sad nekako lakše jer su roditelji malo više upućeniji u odgoj, imaju dosta materijala na internetu kojima se mogu sami informirati. Prije dvadeset godina odgoj nije bio isti, pa mislim da je uvelike lakše današnjim roditeljima surađivati.“*

I1/2: *„Ja bih rekla: koliko je lakše, toliko je kompliciranije. Zato jer roditelji sad sve mogu vidjeti i mogu te na svakoj stvari zezati.“*

9.2.Fokus grupa (2)

Fokus grupa provedena između studenta treće godine preddiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja na Učiteljskom fakultetu Zagreb, odsjek Čakovec.

1. Stavovi prema roditeljima i suradnji

Što za vas znači suradnja?

I2/1: *„...da obitelj i vrtić podjednako sudjeluju u odgoju djeteta, da se prenose informacije... ako ima neki problem doma da roditelji i odgajatelj nekako zajedno*

dođu do rješenja, da ih odgojitelji savjetuju oko nekih postupaka koje možda roditelji ne znaju kako primijeniti s djetetom... “

I2/2: „...neki odnos koji teži dobrobiti djeteta, ako roditelji hoće da njihovo dijete bude u dobrim uvjetima u vrtiću da surađuju..“

Kakav je vaš stav prema roditeljima i budućoj suradnji s njima?

I2/1: „Mene plaši to...“

I2/3: „...zahtjevno, stresno, nisu svi roditelji razumni i ne shvaćaju da je sve za dobrobit njihovog djeteta, ponašaju se previše zaštitnički...“

I2/4: „Mislim da ako postavimo neka svoja očekivanja, da se očekivanja temelje na obostranoj odgovornosti, razumijevanju, iskrenosti...“

I2/5: „Moramo biti otvoreni prema njima, pa će i oni biti otvoreni prema nama“

I2/6: „...veliki izazov za nas jer smo mi tu na fakultetu bez ikakvog iskustva, navikli samo na predviđene situacije, a mislim da nam zapravo svaka situacija u radu bude nova i čak neka ista situacija, a drugačiji roditelj...“

Kakav je vaš stav o suradnji s roditeljima? Koliko je vama to važno za buduću rad u odgojno – obrazovnoj ustanovi?

I2/1: „Mislim da je to jako važno zato jer se dijete ne razvija, ne raste i ne odgaja se samo u vrtiću, znači tih 8 sati dok je u vrtiću, nego raste i ovih ostalih sati kad je ono doma. Odnos odgajatelja i roditelja, dijete sve vidi i razumije, tko koga voli... Mislim da i roditelji i odgajatelji bi trebali raditi na tome da imaju čim bolji odnos jer iz toga samo može proizaći „čim bolje dijete“ ...“

I2/5: „Neke metode roditelji ne znaju pa im odgajatelji mogu pomoći, i obrnuto, pa da to bude cjelokupni razvoj djeteta kroz cijeli dan, a ne samo osam sati kojih je dijete u vrtiću...“

I2/3: „Mislim da je jako važno jer ako si mi stvorimo neku ugodnu atmosferu na roditeljskim sastancima i ako budemo mi znali da imamo podršku od roditelja, da nas oni gledaju u nekom pozitivnom svijetlu, mislim da budemo i mi otvoreniji prema njima, ali da budu i oni to znali vratiti...“

I2/1: „Mislim da je važno da i mi budemo komunikativne, i da mi njima se nekako više približimo, i nama je u interesu da znamo o tom djetetu sve, ipak je to dijete u našoj skupini...“

I2/1: „Važno je na početku postaviti očekivanja, kakva očekivanja imaju roditelji, kakva mi, i da se odmah to zna.“

Čija je odgovornost potaknuti suradnju? Leži li odgovornost na roditelju ili odgajatelju i zašto?

I2/1: „Mislim da na odgajatelju mrvicu više nego roditelju, to je naš posao, mi radimo s tim djetetom i nema druge..., nama je u interesu da djeci bude dobro, da nema nikakvih problema jer je to naš posao.“

I2/3: „Ipak malo više na odgajatelju jer mi smo ipak spremni za to kroz fakultet, mi smo možda educiraniji za taj prvi korak, neki roditelji smatraju da taj odnos roditelj – odgajatelj ne mora postojati. Zato smo mi tu koji radimo prvi korak.“

I2/2: „Veća je odgovornost na odgajatelju, nego roditelju...“

I2/6: „Mislim da je u svakom pogledu važan odgajatelj. Mi smo profesionalci, mi smo slušali kolegije vezane uz našu profesiju, mi znamo da budemo ovisili o cjeloživotnom učenju, mi znamo da smo mi ti koji ćemo se morati prilagoditi...“

2. Priprema fakulteta za suradnju s roditeljima

Nakon odslušanih predavanja, smatrate li da vas je fakultet dovoljno dobro pripremio za rad s roditeljima? Osjećate li se spremno za rad s roditeljima?

I2/1: „Smatram da za ovo zanimanje fakultet treba trajati deset godina jer te nitko ne može dobro pripremit na sve te situacije koje će se desiti, ali za sad, ta dva kolegija: Partnerstvo i Pedagogija ranog odgoja, na neki način nas je uvelo u to, u suradnju...“

I2/6: „Mislim da je jako teško pripremiti se na to jer bi to uključivalo i neku praksu...“

I2/5: „Pola – pola“

I2/3: „Imamo neke osnove i nadogradnju, ali ima tu još puno posla...“

Vi koji ste odgovorili da se osjećate spremno za rad s roditeljima, zbog čega se tako osjećate?

I2/3: „Smatram da nam je puno pomogla profesorica Višnjić Jevtić i neki drugi koji su nam dali primjere s prakse, netko tko je bio odgojitelj, tko nam je dao primjere s prakse, recimo kako je ona reagirala...; takve stvari su nam zlata vrijedne, a ne neke puste rečenice“

I2/4: „Mislim da su nam tu također pomogli neki drugi kolegiji isto tako, komunikologija, psihologija, di učimo kako prepoznati i kod odraslih osoba neku neverbalnu komunikaciju, izraze lice, načine kako neku lošu vijest prezentirati kao manje lošu i pozitivniju...“

Vi koji ste odgovorili da se niste spremni za rad s roditeljima, kako bi se bolje pripremili, na koji način?

I2/1: „Mislim da bi bilo puno bolje kad bi više profesora došlo iz odgojiteljske struke; mislim da je najvrijednije kad to dobivamo od profesora koji su bili u praksi...“

I2/5: „Sve je to okej, ta teorija koju trebamo znati, ali trebali bi možda više ukomponirati njihova vlastita iskustva, jer to je ono što nama ostaje u sjećanju...“

I2/1: „Ima profesora koji nisu odgajatelji, ali nesebično daju svoje znanje i to nam puno znači...“

I2/3: „Meni se sviđa da naš fakultet uključuje vanjske suradnike, goste, pa da oni pričaju u nekim temama iz prakse, no trebalo bi toga još više...“

I2/6: „...da idemo mi u posjet neke vrtiće...“

I2/3: „...da studenti dođu u vrtić, na roditeljski sastanak i da oni održe neko predavanje. Predstaviti se roditeljima, pričati s njima... Da čujemo očekivanja roditelja od nas koji dolazimo s fakulteta.“

I2/1: „To je kao da ideš na porod, nisi nikad spreman. Ideš, moraš, ispred tebe je...“

I2/6: „Susrest ćemo se s jako puno različitih roditelja i ne možemo biti na sve spremne.“

Koji sadržaji na fakultetu su vas na fakultetu pripremili za budući rad s roditeljima?

I2/1: „Najviše partnerstvo, tamo je bilo najviše primjera...“

I2/6: „Pojačati komunikologiju, definitivno, da smo mi sigurniji u komunikaciji.“

I2/3: „Kolegiji koji su neposredno vezani uz suradnju. Prvo je potrebno naučiti kakve sve obitelji postoje, strukturu... i onda tek krenuti govoriti o suradnji.“

I2/2: „Kurikulum, isto smo radili suradnju s roditeljima i vrlo je koristan kolegij.“

I2/4: „Kolegij koji nas je pripremao kako napraviti roditeljski sastanak, staviti roditelje u krug, da nema pozicija naprijed i iza, da svi sudjeluju, uključivati ih...“

I2/2: „Na partnerstvu je bilo dobro što je došla i gošća iz Kuršanca i ona nam direktno rekla kako je tamo zahtjevno raditi s roditeljima. Tad je meni lakše bilo...“

3. Izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima.

Što mislite koji su izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima? Što mislite da bi vam predstavljalo najveće izazove u suradnji s roditeljima?

I2/1: „Karakter, temperament, osobnost osobe...“

I2/6: „Zbog samog pristupa od strane i roditelja i odgajatelja u pogledu suradnje, kako oni vide što bi značila suradnja...“

I2/7: „Svi odgajatelji više-manje vele da je najteži dio posla rad s roditeljima, to nam se govori od prvih dana fakulteta, i mi smo sve svjesne da je to najveći izazov...“

I2/6: „Također ovisi i o kulturi društva, starosti roditelja, koliko djece imaju...“

I2/1: „*Mi smo pripremljene da nema zapreka, samo izazova...*“

S čime bi se teško nosili vezano uz suradnju s roditeljima?

I2/1: „*Primijetiti i reći roditelju da se dijete ne razvija kako treba, primijetiti to i vidjeti da ima određena odstupanja u razvoju i nakon toga, to saopćiti roditelju...*“

I2/6: „*Ja mislim da čak ako mi primijetimo to, a roditelji to ne žele prihvatiti, pa dijete postane izolirano...*“

I2/3: „*Meni bi bio veći izazov bio da na neki način vidim ili saznam da je dijete zlostavljano doma, i onda kako reagirati, normalno da treba prijaviti, ali ne znaš kako će tko reagirati...*“

I2/7: „*Dosta veliki izazov je isto rastava roditelja, od pravnih stvari koje smijemo ili ne smijemo, da dokažemo roditelju da je najvažnija dobrobiti djeteta*“

I2/6: „*... ako dobijemo dijete iz neke druge kulture, roditelja isto tako. Drugačiji način života, običaju, sve. To je za mene jedan od velikih izazova.*“

I2/2: „*Ako su roditelji ovisnici, alkoholičari, mislim da bi mi to bio veliki izazov ako vidim da se to prebacuje na dijete, odražava u ponašanju.*“

Mislite li da je teže surađivati sa suvremenim obiteljima, nego obiteljima prije 20 godina?

I2/1: „*Suvremene obitelji su različite, teže je surađivati s njima. Netko možda nikad nije upoznao homoseksualni par, nije surađivao s rastavljenim roditeljima. Normalno da je to danas izazov... Tradicionalne obitelji bile su mama, tata, djeca, zna se koja uloga je čija... Danas je to zahtjevnije*“

I2/3: „*Danas je teže, nekad se odgojitelj više poštivao, kao i učitelj.*“

I2/5: „*Svi mi sad imamo informacije u mobitelima. Danas roditelji pročitaju nešto na internetu i dolaze po djecu s tim misleći da su najpametniji i da je to jedino ispravno...*“

I2/1: „*S druge strane dosta tih mladih mama i roditelja općenito je svjesno važnosti predškolskog odgoja, upravo zbog dostupnosti informacija... Takvi roditelji mogu biti baš posvećeni tome i poštivati nas kao profesionalce. Sve ima svoje neke krajnosti.*“

I2/4: „Danas je puno teže jer su većinom majke sad zaposlene, nekad su bile kod kuće i imale sve pod kontrolom, pazile su svoju djecu, a sad su zaposlenije, kao i očevi. Nemaju vremena za razgovore, sastanke i slično.“

I2/3: „Mislim da danas je stvarno potrebno provoditi tečajeve za roditeljstvo.“

9.3. Fokus grupa (3)

Fokus grupa provedena između studenta druge godine diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja na Učiteljskom fakultetu Zagreb.

1. Stavovi prema roditeljima i suradnji

Što za vas znači suradnja?

I3/1: „...međusobno, prije svega, poštovanje i uvažavanje jer ako mi nemamo poštovanja od roditelja npr., da oni nas podcjenjuju, nećemo s njima dobiti nikakvu suradnju. Ako nas gledaju tamo kao neke osobe koje čuvaju njihovu djecu dok oni obavljaju svoj posao. Isto tako, suradnja podrazumijeva da jedni druge slušamo i da zajednički pratimo interese djeteta i da nam je to dijete u središtu svega.“

I3/2: „Kao što je bitno da roditelji nas shvaćaju, bitno je da mi shvaćamo i njih. Da se stavimo u njihove cipele, priču, da se prema njima ponašamo suradnički, razumljivo, komunikativno i da nam svima bude u središtu dijete i njegova dobrobit.“

I3/6: „...komunikacija u čijem je središtu dobrobit djeteta, pri čemu odnos treba bit podržavajući, znači da nema toga da će odgajatelj skrivati nešto od roditelja, ako je to bitno za razvoj djeteta i neke stvari na kojima roditelj nastoji raditi kod kuće. Isto tako vrijedi i za roditelja, ako se radi npr. na emocionalnom spektru razvoja djeteta kod kuće, da se to ne skriva, da protok informacija bude što bolji i da dijele sve informacije, stavove i razmišljanja kako bi na kraju došli do najboljeg rješenja za dijete.“

I3/7: „Najbitnije u svemu tome je da su obje strane profesionalne, da nema nekakve emocionalne veze koja bi mogla porušiti taj odnos u kojem treba biti dijete u središtu.“

Kakav je vaš stav prema roditeljima i budućoj suradnji s njima? (3. S čime bi se teško nosili vezano uz suradnju s roditeljima?)

I3/1: „Trenutno je moj stav da se roditelji poštuju, da se roditelja sluša, da je to roditelj djeteta kojeg sigurno poznaje jako dobro, najbolje. A malo me strah kako će to kasnije izgledati ako procijenimo da roditelj nije kompetentan obavljat svoju ulogu. Strah me konflikta koji može biti kasnije. Još ne radim, pa više od toga ne znam.“

I3/2: „Slažem se s kolegicom, smatram da od svega, najviše me strah rada s roditeljima. Gledajući ovako generalno, roditelji su ti koji su različitih zanimanja, vrijednosti, treba sa svima njima pronaći neki zajednički jezik, a to je jako teško jer većina njih ima svoja mišljenja, stavove koje ne žele mijenjati i prilagoditi se nekome drugome tko možda zna više. Smatraju da je njihov odgoj jedino ispravan i da njihovo dijete npr. nije nikad udarilo neko drugo dijete i ne možeš im objasniti da nekad i njihovo dijete nije savršeno.“

I3/7: „Ja mislim da je vrlo bitno da ja poštujem njih ali da i oni poštuju mene. Ali me je strah da pošto tek završavamo faks, kad dođemo raditi, da će misliti ona je mlada, ona ne zna, ona pretjeruje i slično. Strah me da neće uvažavat moja mišljenja.“

I3/3: „Slažem se sa svim kolegicama. Prvo trebamo mi shvatiti da imamo recimo dvadeset petero djece, duplo više različitih roditelja, bake, djedova koji znaju doći po dijete. I nekako trebamo poštivati svakog člana obitelji, isto tako trebamo biti svjesni toga da svi oni imaju različita mišljenja, različiti stav, a osobno... isto me strah suradnje s roditeljima, pogotovo jer sam kroz praksu vidjela različite primjere. Do pozitivnih i negativnih. Možda smatram u nekom trenutku, ma ja bi to ovako riješila, al opet kad shvatiš da ti jedan roditelj može stvoriti jako lošu reputaciju, moraš biti oprezan i odraditi sve profesionalno, izvući najbolje iz sebe. Mislim da je to najteži dio za odraditi.“

Čija je odgovornost potaknuti suradnju? Leži li odgovornost na roditelju ili odgajatelju i zašto?

I3/1: „Ja mislim da je otprilike 60% odgajatelj, 40% roditelj. Znači ipak mi kao profesionalci trebamo povući i motivirat, bit pristupačan, uvijek na raspolaganju roditelju. Isto tako očekujemo zauzvrat nekakvu minimalni feedback. Mislim da i roditelj mora biti isto tako profesionalan kao i mi.“

I3/2: „Mi smo zapravo pokretači koji trebamo započet proces. To kako će se dalje razvijati mislim da ne može zaista ovisit samo o nama. Ako je odnos dvoje, troje ljudi, ne može se sastojat od toga da se samo jedna strana trudi, a druga stoji i gleda u mobitel. Znači mi pokrećemo, ali je odgovornost i na njima.“

I3/4: „Slažem se s kolegicama, samo što smo mi učeni za to i profesionalniji, oni ne moraju bit, a i mogu...“

I3/7: „Na nama zapravo leži to da mi prvi pokažemo želju i inicijativu da želimo s njima surađivati, dijeliti informacije o njihovom djetetu. Isto tako da očekujemo neku povratnu informaciju od njih, da nam daju informaciju o djetetu koje mi možda i ne znamo... da žele podijeliti s nama nešto što je možda im i teško, s čim se bore... da što više saznamo o tim informacijama i da je suradnja obostrana. Tako da bi ja rekla da je nekako pola – pola, s tim da mi prvi napravimo prvi korak.“

I3/1: „Ja mislim da je kod roditelja najviše prisutan neki strah, sram, kad recimo otvaraš se nekome. Kad gledamo od sebe, nećemo svakom reći što nas muči. Reći ćemo onoj osobi kojoj znamo da možemo reći. Takav odnos mora biti i između odgajatelja i roditelja, bez osuđivanja, podsmjehivanja... Moraš biti takva osoba da ti se roditelj može otvoriti“

I3/8: „...također je to pitanje povjerenja, to se ne stječe u jednom danu.“

I3/5: „...dovoljno znanja i iskustva, biti samouvjeren. Bit će roditelja koji će nam se otvoriti, biti ljubazni, ispričati nam nešto, a bit će i onih koji iz nekog svog razloga će nas ogadit, reći neku lošu vijest i iskazat nepoštovanje. Tad mi moramo znat i biti spremni kompetentno odgovorit na takve situacije. Tog se najviše plašim.“

2. Priprema fakulteta za suradnju s roditeljima

Smatrate li da vas je fakultet dovoljno dobro pripremio za rad s roditeljima?

Osjećate li se spremno za rad s roditeljima?

Vi koji ste odgovorili da se osjećate spremno za rad s roditeljima, zbog čega se tako osjećate?

I3/1: „Ja smatram da smo tijekom fakulteta stekli alate za suradnju s roditeljima. Zapravo, o tebi ovisi hoćeš li steći nekakve alate ili ne. Zato jer kad radiš u timu, kad

se nađeš u timu s vršnjacima, možda je i roditelj tvoj vršnjak, ti odlučuješ jesi li dobio nešto, jesi li stekao nekakav alat za suradnju ili nisi. Što se tiče točno nekog kolegija, mislim da nismo dobili ni u pola koliko smo trebali.“

I3/4: „Ja bi se složila s kolegicom da je bitno od nas zapravo koliko ćemo mi raditi na sebi, što se tiče same te suradnje s roditeljima, isto tako, kod mene osobno nije postojao ni jedan kolegij u Zadru, ali nama je mentorica dala u vrtiću da mi održimo jedan roditeljski sastanak kao studenti. Mi smo se zapravo tu prvi puta morali pripremiti i njima nešto izložiti, spremi odgovoriti na neka njihova pitanja. Oni su nas isto ispitivali, tada shvatiš da to zapravo nije uopće lako. Sad ću ja tu nešto doći, nešto ću njima ispričati i bit će oni okej sa time. Oni imaju jako puno pitanja, jako puno svojih životnih primjera, di mi opet jako puno učimo. Onda je opet nekako na nama, a što se tiče samog fakulteta, svi su bili oduševljeni tom idejom, ali nitko nije posljuje tako nešto uveo, poduzeo po pitanju toga. Imali smo sreću što smo imali tako dobru mentoricu.“

I3/5: „Osim psihologije roditeljstva, nismo imali nijedan kolegij u Splitu. Smatram da to niti malo nije dovoljno za naš budući rad. Jedino što je ovako blisko ovome što je kolegica imala, jest kad smo išli u grad mladih, da je moja mentorica tada, svojom voljom pustila mene i kolegicu da sudjelujemo na roditeljskom sastanku. To je bio moj prvi susret općenito s roditeljima u vrtiću. Na 4.godini fakulteta.“

I3/6: „Mislim da sve ovo što smo dobili na fakultetu može biti samo nekakav temelj, neka polazišna točka za sve ono što ćemo mi dalje izgraditi sami. Zato što mislim da je zapravo najteži sam taj početak, proces u kojem se roditelj i odgajatelj upoznaju. Mislim da je on ključan, zato što već na samom početku roditelj stvara neku sliku o tebi u kojoj ti njemu moraš dat do znanja da neke granice postoje, u smislu da dobrobit djeteta bude na prvom mjestu. Isto tako da smo mi stručne osobe koja može i želi roditelja savjetovat, usmjerit ga u nekoj situaciji... Na sve nas definitivno fakultet ne može pripremiti jer iz reagirat u određenoj situaciji, u datom trenutku, neće tebi nitko na fakultetu i u knjizi napisat što ćeš reći, kada i kako to riješiti.“

I3/3: „Mislim da smo imali sreće, mi u Čakovcu, što smo imali predavanja i seminare kod profesorice Višnjić Jevtić i Galinec kad smo međusobno „glumili“ roditelje i odgajatelje. Isto tako mislim da tad nismo bili svjesni važnosti vježbanja odnosa između roditelja i odgajatelja.“

I3/2: „Svejedno, ipak i ta „gluma“ je nešto, ja govorim o ovome kada nemate nikakvu priliku za iskustvo, za vježbanje... Psihologija roditeljstva je općenito teorija, super je, dobro dođe, ali nije vezano uz suradnju.“

I3/8: „Mi možemo stvarati fiktivne situacije, da vidimo kako je to kad recimo pijani deda dolazi po unuku, ali hoćemo li mi sad u realnoj situaciji uspjeti od reagirati...“

Vi koji ste odgovorili da se niste spremni za rad s roditeljima, kako bi se bolje pripremili, na koji način?

I3/6: „Fali općenito kolegija o partnerstvu, mi smo isto tu u Zagrebu imali na trećoj godini umjetne scene, podjela na roditelje i odgajatelje. Ne možeš, jednostavno ne možeš, ako nisi roditelj i ako nisi u tome... Isto tako, smatram da je većina ljudi na ovome fakultetu nepismena, da ne znaju napisat obavijest za roditelje. To je stvarno ponižavajuće...“

I3/1: „Pa svakako izmjenom prakse. Ja jedino kako sam bila u kontaktu s roditeljima, to je bilo kada su roditelji dolazili po djecu nakon vrtića, na praksi. I to je to.“

I3/4: „Stvarno bi se trebalo promijenit to da ne stvaramo umjetne situacije. Nego stvarno dobijemo pravu priliku za pogled na suradnju s roditeljima jer roditelji kada su vidjeli nas na roditeljskom sastanku za Grad mladih, to su stvarno dobro prihvatili, njima je to bilo interesantno, nešto drugačije, mlade su osobe koje će nama donijeti nešto novo, nešto što je sad aktualno...“

Koji sadržaji na fakultetu su vas na fakultetu pripremili za budući rad s roditeljima?

I3/2: „... pa da mi kad smo na praksi u toku tih tjedan, dva, ovisi koliko smo tamo, zaista sudjelujemo u punom životu ustanove. Kada roditelj dolazi na individualno razgovor, da sudjelujemo. Naravno da neće doći nas deset na taj razgovor jer to roditelju stvara stres, ali ako je jedna osoba...“

I3/5: „Samo da par puta sjedimo na roditeljskom sastanku, makar sjedile ko drvo, samo da čujemo i vidimo kako to izgleda i ide...“

I3/1: „Promjena cijele prakse, smanjenje nekih kolegija, dobit barem jednu pravu informaciju sa roditeljskog sastanka, sudjelovat na jednom roditeljskom sastanku,

jedan susret s roditeljem, naravno ne individualnom, al barem ovako na grupnom sastanku... “

3. Izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima.

Što mislite koji su izazovi i zapreke u suradnji s roditeljima? Što mislite da bi vam predstavljalo najveće izazove u suradnji s roditeljima?

I3/7: *„...stvorit takav odnos povjerenja, prvi korak. Mislim da je to za mene najveći izazov.“*

I3/1: *„Mislim da bi možda i nekakav izazov mogao biti i problem nedostatak aktivnog slušanja, danas roditelj dođe po dijete, istovremeno ga obuva, oblači, razgovara s odgajateljem i normalno da ga jednim uhom sluša, a drugim je na drugoj strani. Tako zapravo sve poruke koje želimo jedni drugima poslat ne dolaze do nas u količini kojoj zapravo želimo i bi trebale doći.“*

I3/3: *„...sigurno se i odgajatelj ne može svakom roditelju posvetiti istovremeno, kako bi rekla... a svi to žele. Ima roditelja koji bi na hodniku pričali cijeli dan, a ti si to ne možeš dopustiti. Bitan je postaviti vremenski okvir za razgovor, za pravi razgovor i aktivno slušanje.“*

I3/8: *„...upravo o ovakvim situacijama, izazovima, bi se trebalo posvetiti vrijeme i na roditeljskim sastancima. Svatko o tome misli, a malo se o tome govori. Roditeljski sastanak najčešće bude „Grad mladih“, evo sad će bit jedan o corona virusu, ne znam ni ja o čem...“*

I3/1: *„Važna je i granica u odnosu. Neki roditelji bi htjeli s odgajateljima biti i prijatelji, ispijat kave, družiti se s njima, dok drugi jedva da pozdrave kad dođu po dijete i slično.“*

I3/5: *„Što se tiče interpersonalnih karakteristika, kulturoloških razlika u obitelji, to su stvari na koje bi mi trebali biti spremni tijekom studija...“*

Mislite li da je teže surađivati sa suvremenim obiteljima, nego obiteljima prije 20 godina?

I3/2: *„Pa ja mislim da je modernim obiteljima danas dosta teže surađivati zato što danas roditelji imaju nerealna očekivanja i prevelike zahtjeve koje očekuju od nas da*

mi ispunimo i to je po onom, mi to moramo. Ne polaze od toga da su to djeca i da oni ne mogu znat i ne trebaju znat sve države svijeta sa tri godine... Kreću od stajališta, što moje dijete više sad zna, bit će bolje uspješnije, pa tako zbog prevelikog napredka i tehnologije i te modernizacije i svega toga što se događa oko nas, tako su i roditelji... više ne znaju što bi, ne znaju sami, upisuju djecu na sve i svašta, očekuju da mi od djece radimo male znanstvenike odmah i sad.“

I3/8: *„Mislim da su izazovi suradnje isti, uvijek je isti problem, samo se mijenja kontekst. Tada je bila briga hoće li biti rad, hoće li biti plaće ili nešto drugo, danas su problemi drugačiji ali i dalje su problemi. Mentalitet ljudi se isto tako promijenio, no izazovi su isti.“*

I3/1: *„...mislim da prije dvadeset godina suradnja nije bila na toj razini na kojoj je sada. Odnosno u periodu od dvadeset, trideset godina je došao i kurikulum i izmjene i dopune zakona, različiti strateški dokumenti koji od odgajatelja zahtijevaju neki viši nivo u svemu, pa tako i u toj suradnji od koje se sad traži da preraste u partnerstvo. Ne da ostaje samo na suradnji. Mislim da ne možemo pričati o tome da su izazovi bili isti ili ne, kad se nije radilo o istoj stvari. Izazovi su i tada postojali, uvijek postoje, uvijek će postojati, ali vjerojatno se nije toliko obraćala pažnja na to, nije se gledalo iz toliko različitih aspekata...“*

I3/1: *„Sad je nekako sve usuglašeno, kurikulum je napravljen, nekako se zna: okej, moraš to to i to ako želiš raditi tako, zna se što je najbolji način. Dok prije dvadeset godina je bilo ono, ako si potrefio odgajateljicu koja je bila normalna osoba i bila dobar prema djeci, bio si na konju.“*

I3/8: *„... uz sve to, nemojte me krivo shvatiti, ali nikad više ljudi nisu bili obrazovaniji, a nikad manje poštovanja prema odgajateljima. Danas svaki roditelj koristi mobitel i zato misli da zna bolje od mene i od nas, svakako smo nekako opet na meti njihovih kritika i po mom mišljenju nikad nas se nije manje poštivalo i vjerovalo. Danas roditelj utipka što ga zanima u mobitel i dobije neko uvjerenje, koje ni nije njegovo, a on misli da je, misli da zna bolje od nas...sad zbog interneta, medija i svega, svi su uključeni u sve... Nekako prije nije bilo toliko informacija dostupnih i nekako su više vjerovali u nas.“*

10. IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Maja Pajtak vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam samostalno napisala ovaj završni rad: *Percepcija izazova u suradnji s roditeljima studenata odgojiteljskih studija.*

POTPIS:
